

Gazi Üniversitesi
Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî
Araştırma Merkezi

HACI BEKTAŞ VELÎ

Araştırma Dergisi
Research Quarterly

Güz
Autumn 2004/31

BİR MADALYON BİR TARİH, ALİ KOÇ BABA VE YAŞAYAN ERKANI

Refik ENGİN

ÖZET

Bu yazıda Ali Koç Baba Ocağı ve bağlı talipleri ile ilgili bilgi verilmektedir. Ali Koç Baba'nın 14. yy.da yaşamış bir eren olduğu ve Seyit Ali Sultan'ın oğlu olduğu görüşleri, araştırmalarda öne çıkmaktadır. Ali Koç Baba Tekkesi, Bulgaristan'da Niğbolu(Nikopol) Kalesi'nin yanındadır. Burası hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Hristiyanlar burada Çar İvan Şişman'ın yatışını ileri sürmekte, Müslümanlar ise Ali Koç Baba Tekkesi olarak kabul etmektedirler.

Bu yazıda daha çok, Bulgaristan'dan göç eden ve Trakya'da yaşayan Ali Koçluların geleneklerinden, bilgi ve belgelerinden yararlanılmıştır. Ali Koç Baba süreğindeki kurban gelenekleri, erkan ve Baba seçime konularında bilgi verilmektedir. Yazının sonunda yurt içinde ve yurt dışında bulunan Ali Koçluların yaşadıkları yerlerle ilgili bir liste bulunmaktadır.

ABSTRACT

Information about Father Ali Koç Family and its devoted followers are presented in this writing. What is in the foreground of modern research is the belief that Father Ali Koç was an eren (dervish) who lived in the 14th century and was the son of Sayyid Ali Sultan. Father Ali Koç Tekke is located next to the Niğbolu (Nikopol) Castle in Bulgaria. This place is visited by both Christians and Muslims. Christians believe that Tsar Ivan Shisman is buried there whereas Muslims accept the place as the Tekke of Father Ali Koç.

What is mostly made use of in this writing are the customs, knowledge and documents of the followers of Ali Koç. Information is given on sacrifice customs, rules of conduct and election of fathers. A list related to the places where followers of Ali Koç live in Turkey and abroad is provided at the end of this writing.

Anahtar Kelimeler: *Ali Koç Baba, Çar İvan Şişman, Bulgaristan, Bektaşilik*

Key Words: *Father Ali Koç, Tsar Ivan Shisman, Bulgaria, Bektashism*

Sunuş

15-16 Mayıs 2003 tarihinde Edirne ilinin Keşan ilçesinde yapılan *Uluslararası Keşan Sempozyumu*'na bildiri sunmak için gittiğimde, Bulgaristan'dan bildiri sunmaya gelen *Kaynak* dergisi baş yazarı Sabri Alagöz'ün verdiği dergide bir yazı dikkatimi çekti.

Yazı, *Kaynak* dergisinde, Georgi Neşev adlı bir Bulgar tarafından "Şeyh Bedreddin" adıyla yayımlanmıştı. Bu yazı önce, araştırma yaptığım Şeyh Bedreddinliği içerdiği için dikkatimi çekmişti. Yazı, hâlen Bulgaristan'da kökenleri bulunan Ali Koç Baba topluluğunun ilk liderinin mezarı ile Bulgar yazarın bir iddiasını da içermektedir. Yazıda, Bedreddin'i yakalayan kişiden, son Bulgar kralı Şişman'ın oğlu, İskender Bey'den bahsetmekteydi. Bu kişi İslâm'ı kabul etmeden evvel Aleksandr adını taşımakta imiş. Burada Şişman ile Ali Koç Baba arasındaki bağ ise, hâlen Ali

Koç Baba'ya bağlı muhiplerin anlatımlarına göre, Niğbolu savaşında Kral Şişman'ı öldüren kişinin Ali Koç Baba olduğu söylentisidir .

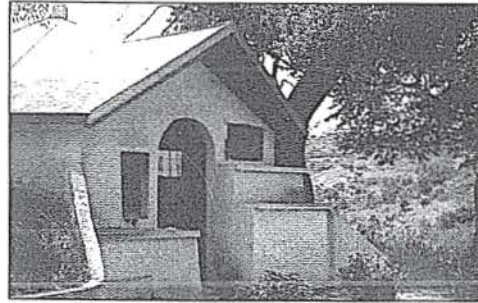
27 Nisan-3 Mayıs 2001 tarihleri arasında çıkan *Pro-Anti* gazetesinde: "Şişman Çarın Mezarı Bulunacak mı?", "Nikopol (Niğbolu) Ali Koç Baba Tekkesi'nin Sırları Çözülecek mi?" başlıklı yazıları buluyoruz. Son zamanlarda, Nikopol kalesinin güneyinde bulunan Ali Koç Baba Tekkesi'nde gerçekten Çar İvan Şişman'ın yattığı tahmin edilmektedir. Yazının müellifi L.Toşev'in de belirttiği gibi sözünü ettiğimiz tekke Feliks Kanits'in dikkatini çekmiştir. Tekkenin ortasında yarı kapalı iki metre uzunluğunda toprağa kazılmış taştan bir lahit mevcuttur.

Ali Koç Baba Tekkesi, Müslümanlar tarafından olduğu gibi Hristiyanlar tarafından da saygıyla ziyaret edilmektedir. Müslümanlar: *Ali Koç Baba Tekkesi*, Hristiyanlar ise *Tanrı Mezarı* adını vermişlerdir. Tekke'yi ziyaret etmenin bir çok derde deva olduğu yolunda yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Tekkenin tamirinden sonra mezar taşına şu kayıt düşülmüştür: "Âli Resul Hacı Bektaş Torunu Rumeli Fatih Seyit Ali Oğlu Ali Koç Baba Paşa Ruhuna Fatih 25.09.1396". Bu tarih Niğbolu savaşına yakın bir tarih olarak görünmektedir. Mezar üzerindeki ay ve gün ise onun soyundan gelen Hamza Koçerdin¹ tarafından belirlenmiş ancak belgelenmemiş bir tarihtir.

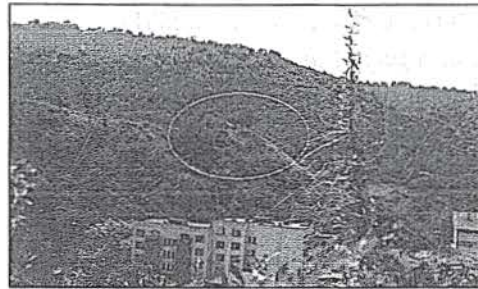
Georgi Neşev'in *Pro-Anti* gazete-

Refik Engin

Ali Koç Baba'nın Yatırına Giriş
(Mustafa Marangoz'un arşivinden alınmıştır.)

Bulgaristan'ın Niğbolu Şehrinden
Ali Koç Baba'nın Yatırının Görünüşü
(Mustafa Marangoz'un arşivinden alınmıştır.)

sinde yayımladığı makalede yer alan bilgilere göre, Çar Şişman'ın mezarı olduğu iddia edilen mezarın Ali Koçlular tarafından Ali Koç Baba olarak gösterilmesi, bize 1930'lu yıllarda bazı Bulgar yazarların Hasan Demir Baba'nın aslında Omurtag Han'a ait olduğunu söylemeleri ile örtüşmüştür. Bilindiği gibi Hasan Demir Baba Tekkesi'nde bulunan mezar, açılmış ve içinden çıkan kemiklerin 400 yıl kadar eskiye gittiği anlaşılmıştır.² Bu durum Hasan Demir Baba'nın yaşadığı tarihle örtüşmektedir.

Ali Koç Baba'nın Mezar Taşı

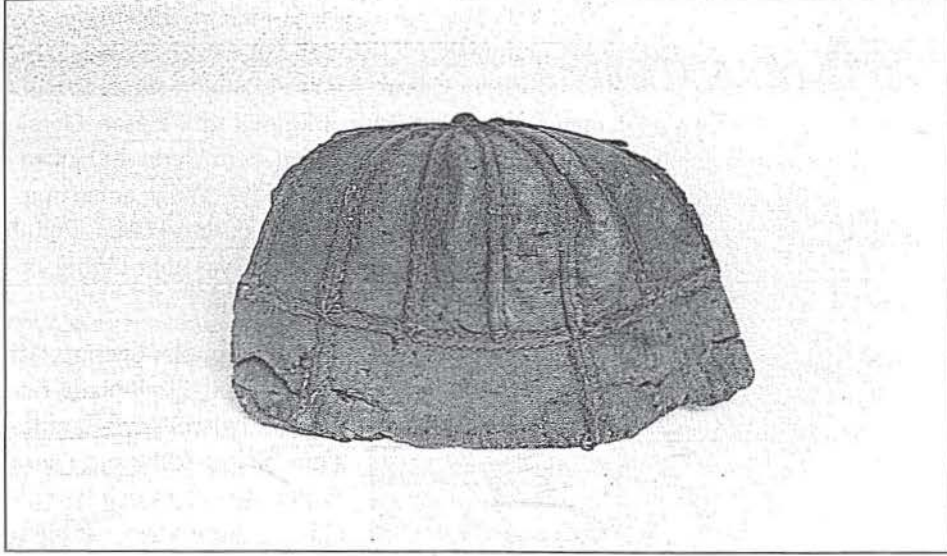
Bu gelişmeler üzerine, Ali Koçlularla ilgili elimizde bulunan bilgilerin yayımlanmasının bir gereklilik olduğunu düşündüm. Ali Koçlularla ilgili olarak yıllardır yaptığım derleme çalışmalarında Bulgaristan'dan göç eden ve hâlen Anadolu ve Trakya'da bir çok bölgede yaşayan Ali Koçluların sözlü geleneklerinde bulunan bilgileri topladım. Ayrıca ailenin elinde bulunan belgeleri bir araya

getirdim. Bunun yanı sıra, Bulgaristan'dan göç eden Ali Koçluların Anadolu'daki dağılımlarını yazımızın sonundaki listede bulacaksınız.

Bilindiği gibi Bulgaristan'dan Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra dalgalar hâlinde göçler olmuş, bu göçler sırasında değişik tarihlerde Bulgaristan'da Ali Koçlular ve Ali Koç Baba'nın soyundan gelen aileler Türkiye'ye göç etmişlerdir. Geride kalanlar ise, Bulgaristan'da geleneklerini büyük bir çaba ile hâlen sürdürmeye çalışmaktadırlar. Ali Koçlular içinde, aileye ait bilgi ve belgelerin canlı olarak yaşadığı kişi İbrahim Ercan'dır.

İbrahim Ercan, Ali Koçluların Türkiye'de uzun yıllar temsilcisi olan Hamza Koçerdin'in damadıdır. İbrahim Ercan bize kayınpederinden kalan emanetleri de gösterdi. Bu emanetler hâlen Hamza Koçerdin'in küçük kızı Fatma Koçerdin'de bulunmaktadır. Bunlar, Ali Koç Baba'ya ait olduğu söylenen tac, mızrak ucu, yüzük, tennure ve ayakkabıdan ibarettir.

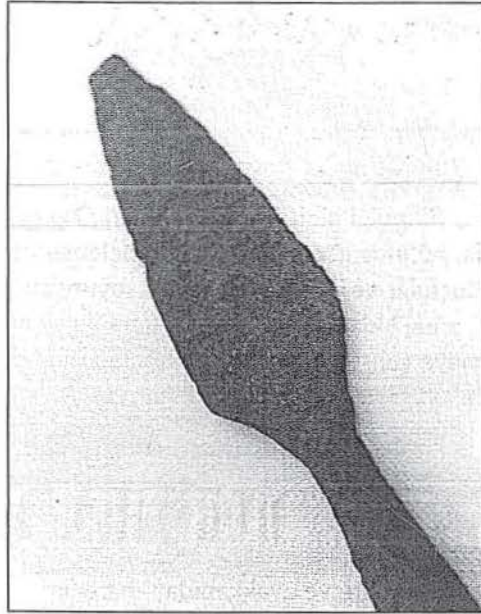
Ali Koç Baba soyundan olanlar hâlen *Molla* lâkabıyla anılmaktadır. Ali Koç

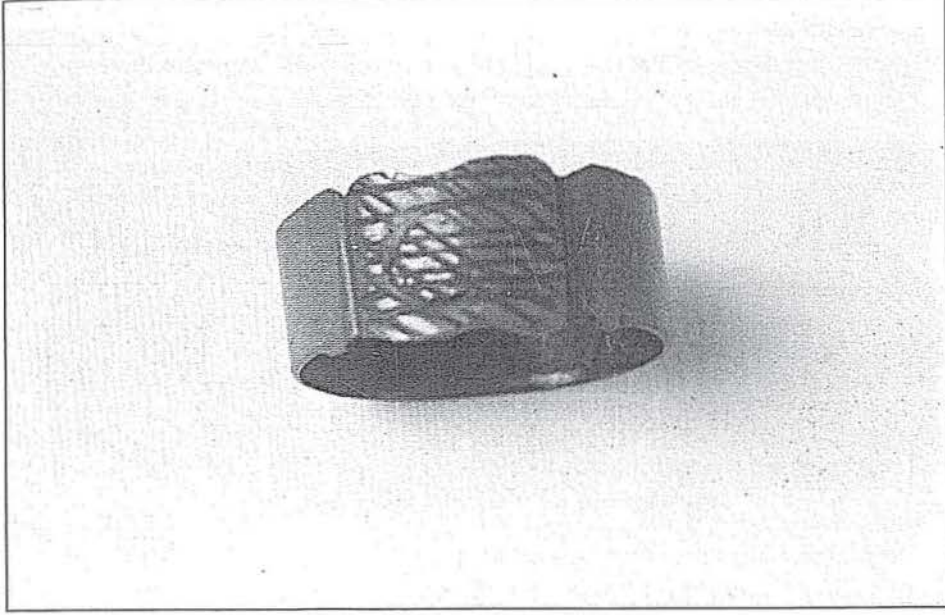
Ali Koç Baba'nın Tacı

Babalıların muhiplerine, geçmişleri ile ilgili bir tarih sorduğumuzda kökenlerinin Erdebil Tekkesi'ne dayandığını söylemektedirler "Erdebil gör de bil". Ali Koç Babalılarının nefeslerinin çoğunluğunun da Şah Hatai nefeslerinden oluşması, ayrı bir inceleme konusudur. Aynı nefeslerin pek çoğunun Kızıl Deli Bektaşilerinde farklı makamlarda icra edildiğini gördük. Kızıl Deli nefesleri ise, Ali Koç Babalılarının aksine Serezli Pir Sultan'ın nefeslerine yer vermektedir. Değişimin zaman içinde oluştuğunu tahmin ediyoruz. Her iki toplumun iç erkânını görmeden bir kıyasla yapmak istemiyoruz.

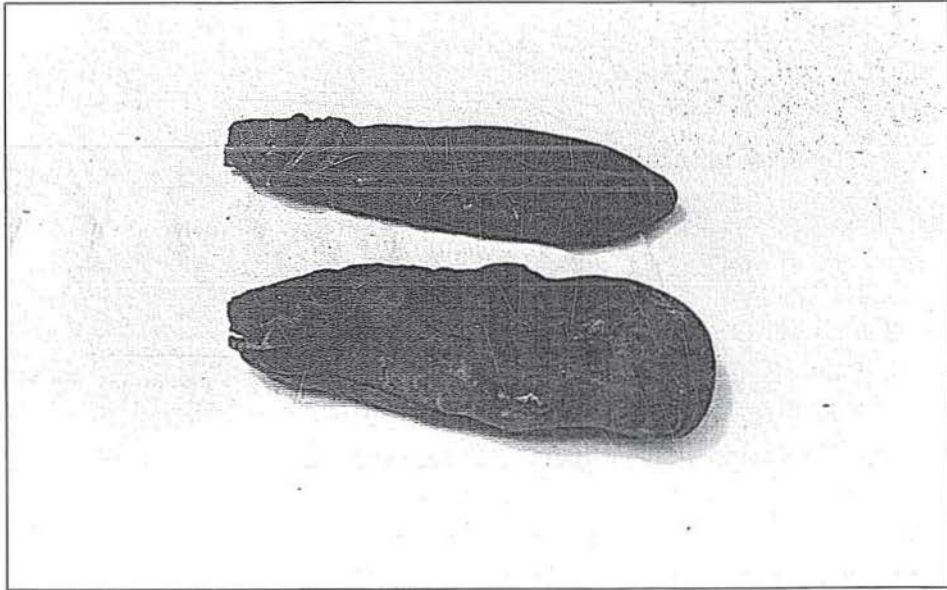
Çar Şişman ile Ali Koç Baba arasındaki ilişkiyi araştırırken aynı aileden Hamza Koçerdin'in yeğeni fotoğrafçı Mustafa Marangoz'un elinde bulunan bir madalyona ulaştık. Bu madalyon Ali Koç Baba ile bir ilişkisi ol-

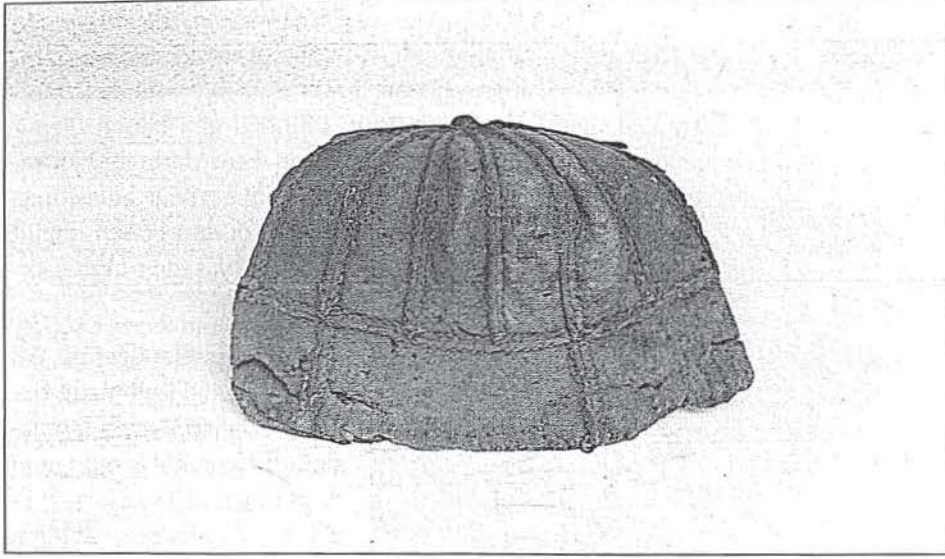
Ali Koç Baba'nın Kullandığı Mızrağın Ucu

Ali Koç Baba'nın Hatemi (Yüzüğü)

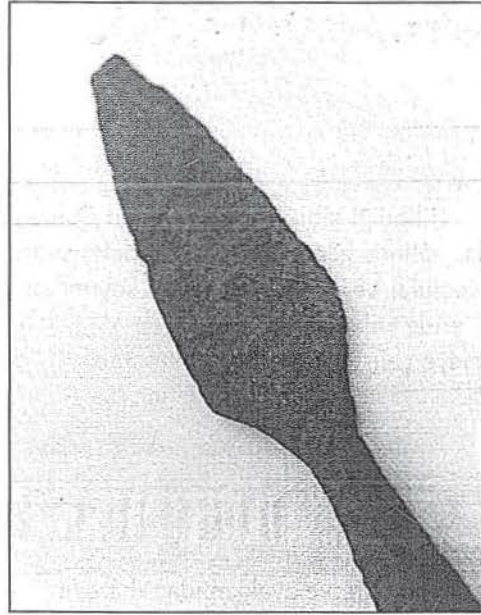
Ali Koç Baba'nın Pabuçları

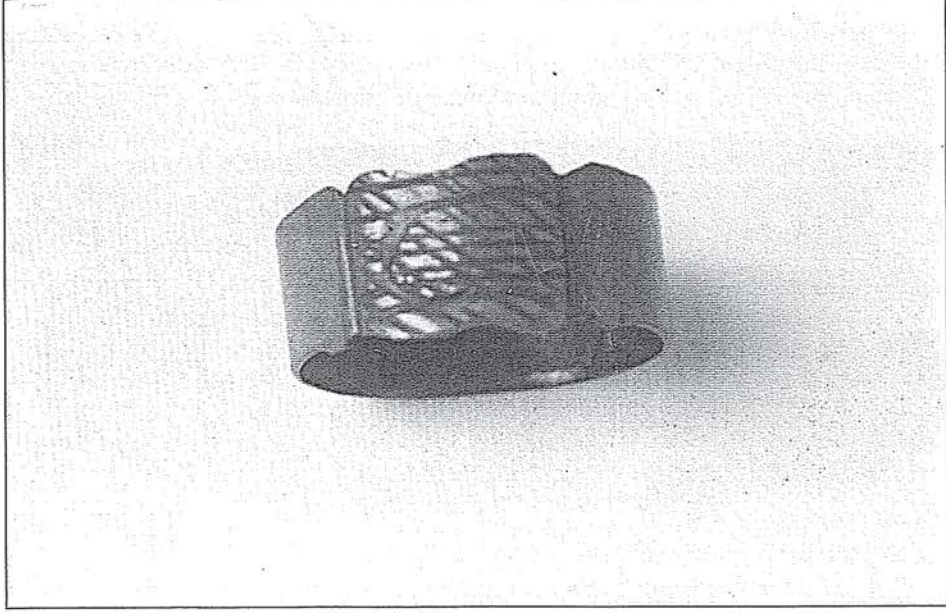
Ali Koç Baba'nın Tacı

Babalıların muhiplerine, geçmişleri ile ilgili bir tarih sorduğumuzda kökenlerinin Erdebil Tekkesi'ne dayandığını söylemektedirler "Erdebil gör de bil". Ali Koç Babalılarının nefeslerinin çoğunluğunun da Şah Hatai nefeslerinden oluşması, ayrı bir inceleme konusudur. Aynı nefeslerin pek çoğunun Kızıl Deli Bektaşilerinde farklı makamlarda icra edildiğini gördük. Kızıl Deli nefesleri ise, Ali Koç Babalılarının aksine Serezli Pir Sultan'ın nefeslerine yer vermektedir. Değişimin zaman içinde oluştuğunu tahmin ediyoruz. Her iki toplumun iç erkânını görmeden bir kıyasla yapmak istemiyoruz.

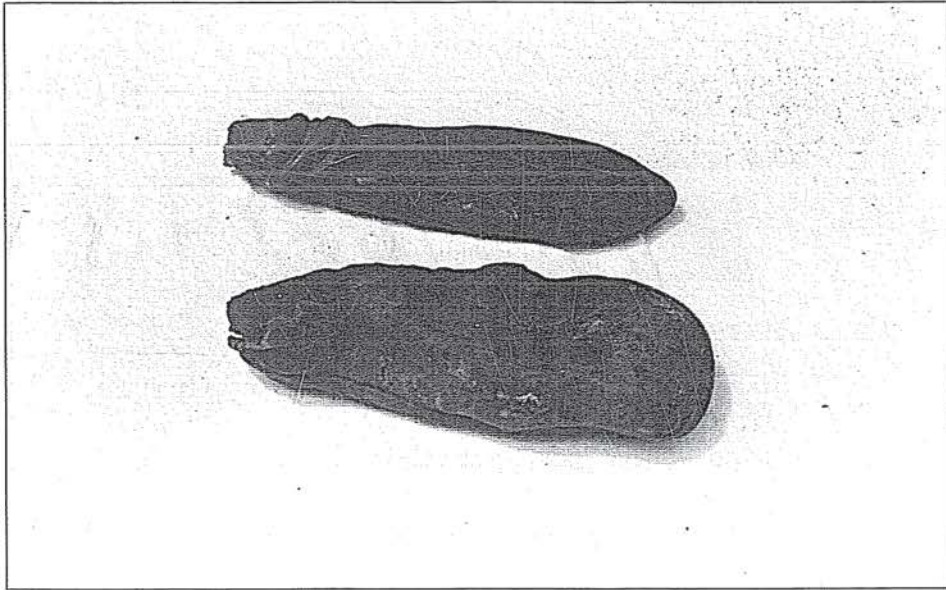
Çar Şişman ile Ali Koç Baba arasındaki ilişkiyi araştırırken aynı aileden Hamza Koçerdin'in yeğeni fotoğrafçı Mustafa Marangoz'un elinde bulunan bir madalyona ulaştık. Bu madalyon Ali Koç Baba ile bir ilişkisi ol-

Ali Koç Baba'nın Kullandığı Mızrağın Ucu

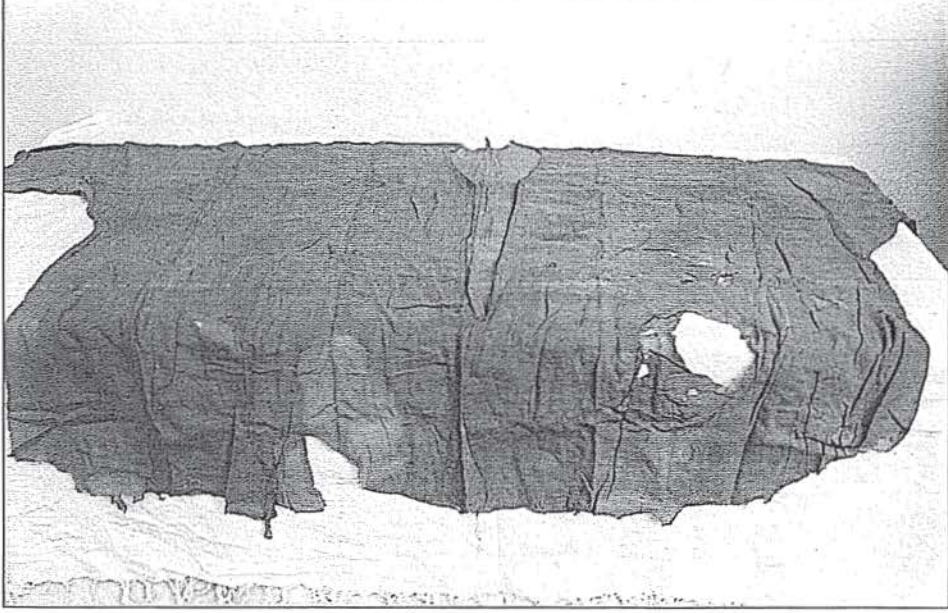

Ali Koç Baba'nın Hatemi (Yüzüğü)

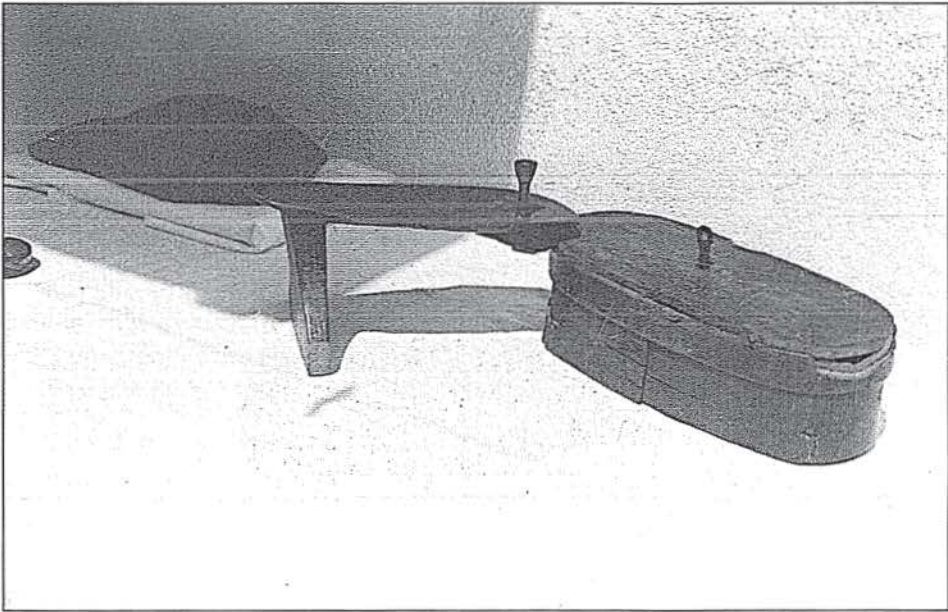

Ali Koç Baba'nın Pabuçları

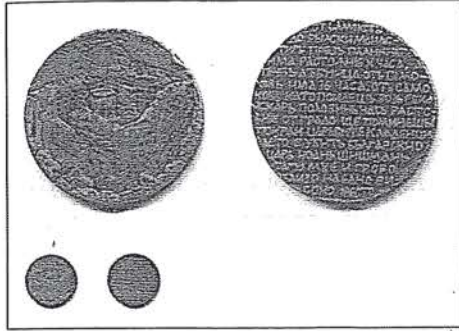

Ali Koç Baba'nın Tennuresi (Gömleği)

Ali Koç Baba'nın Nalını

mayan Veli Küçük tarafından Mustafa Marangoz'a ulaştırılmıştır. Bu madalyonun üzerinde bulunan yazı, Çar Şişman'ın ölümü ve gömüldüğü yerle ilgili olarak bize ayrıntılı bir bilgi vermektedir. Bu yazının orijinali ve çevirisini sizlere sunuyoruz:

T.C. Muratlı Noterliği'nin Verdiği Belge:

"İşbu tercüme işlemi 32 mm çapında, 1,8 mm kalınlığında 14,28 gr. ağırlığında bakır madeninden yapılmış, arka yüzündeki Bulgarca yazının gerçek ebadından büyütülmüş renkli fotokopisinden tercüme edilmiştir.

Tercüme:

Samakov'dan Rilsı Manastırı'na kadar dağlık bölgeden mesafe 10 saattir. Dibnıtsa'dan Samakov'a ise 16 saattir. Samakov'dan çıktığında İskir Deresi boyunca gittiğinde şehre yarım saat uzağında Saravi Kladentsi (Mısır sulama kuyuları) yanı bulunmakta ve bu yerde Bulgar padişahı İvan Şişman öldürülmüş olup buraya yakın yüksek bir yerde mezarı bulunmaktadır.

İş bu Bulgarca'dan tercüme işlemi dairesimiz yeminli tercümanı Ehliman oğlu Mustafa Kılalı tarafından aslına uygun olarak tercüme edildiğini onaylarım. 08.09.2003."

Hamza Koçerdin Baba'nın Ali Koç Baba ile ilgili olarak şahsıma anlattığı ve elimizde bant kaydı da bulunan bilgileri buraya aktarıyoruz:

"Bursa 1388 yılında fethedildiği zaman, Hakk'a şükür ifadesi için koç kesmek isteniyor. O an Ali Koç Baba, elinde olmayarak: 'Beni kurban edin, ben kurban olayım.' demiş. Orada bulunan bir yetkili kişi, 'Ali Koç sen bize daha lâzımsın.', deyip onun bu gönüllü kişiliğini güzel sözle almış. Bu, Koç lâkabı Ali Baba'ya oradan kalmış. Ali Koç Baba'nın mezarı şimdi Bulgaristan'da Niğbolu'da bulunmaktadır.

Ali Koç Baba'nın oğlu Hüseyin Koç ise bu günkü adı *Yablanova* Türkçe adı Alvanar köyüne yerleşmiştir. Alvanar köyünden gelenlerin anlatımına göre, bir çiçek bahçesini andıracak şekilde doğal güzelliğe sahip olan bölgenin ismini buradan aldığı söylenir.

Alvanar'a yerleşim sonrası diğer toplumlarla inanç ve giyim bakımından ayrı

olan Ali Koç Baba muhiplerinin kadın ve genç kızlarda şalvarların paçaları ayrı bir şekilde imiş. Diğer toplulukların şalvarlarından daha farklı ve renkli olduğu için *Aldonlar, Aladonlular, Aladonlar* yakıştırmaları bu yerleşimin adı olmuş. Köyün ilk yerleşimi bugünkü yerden farklı yerde *Kurudanlık, Kuganlık* (Kurgan: mezarlık) *Sarıkaya* altı denilen yerdeymiş. Bu yerde kutsal yer olarak kabul edilen *Sofra Yeri* diye bir makam vardır. Bu yerin alt yanında yine kutsal sayılan bir de *Erenler Pınarı* varmış. Bir de burada Ali Koç Baba'nın yerleşimi evveli bulunan *Topuz Baba* vardır. Topuz Baba'nın oğlunun adı da Alvandır. (Elvan) Köye adını çiçekler mi yoksa Topuz Baba oğlu Alvan mı verdi bilinmez.

Niğbolu kalesinin alınmasından sonra, bugünkü Alvanar civarına yerleşmiş bulunan Türk köylerini, etrafta bulunan Bulgar halkı rahatsız etmektedir. Niğbolu'daki Ali Koç Baba, oğlu Hüseyin'i Alvanar köyü civarlarında yerleşen yeni halkı organize etmek için buraya göndermiştir. Hüseyin Baba buraya çoban kıyafetinde, bir koç sürüsü ile göçebe olarak gelmiştir. Bu yöredeki halka rahatsızlık veren gruplarla arkadaşlık kurarak onların iç yüzünü öğrenmiş ve diğer taraftan da köylüleri teşkilâtlandırıp Bulgar eşkıyalarını yok etmek için hazırlamıştır. Hazırlıklar belli bir olgunluğa eriştiğinde Hüseyin Baba köylülere: "Bulgarların bir bayram gününde onlara dostluğun pekişmesi adına bir yemek vereceğim. Yemekte çok fazla içki içip Bulgarlar sızdıktan sonra size haber gönderirim." diyor. Bulgarlar gerçekten de yiyip içtikten sonra sızıyorlar. Hüseyin Baba köylülere haber veriyor ve Bulgarları bölgeden çıkarıyorlar. Topuz Baba bu bölgeyi Ali Koç Baba oğlu Hüseyin Baba'ya bırakarak kendi talimleri ile birlikte Topuzlar köyüne yerleşiyor. Günümüzde Alvanar(Yablanova) köyünde bulunan Topuz Baba nazarlama dediğimiz gerçekte esas mezarı haricinde bir mezarı bulunmaktadır."

Hamza Koçerdin Baba'nın bize anlattıkları arasında bir başka iddia da henüz bilimsel anlamda tam olarak kanıtlanamamış olan bir tartışmaya dayanmaktadır. Bilindiği gibi Hacı Bektaş Veli soyundan geldiği kabul edilen kolun Seyit Ali Sultan'a dayandığı, Seyit Ali Sultan'ın da (Kızıl Deli) Hacı Bektaş Veli'nin çocuğu olduğunu, kendilerinin bu koldan geldiklerini kabul etmektedirler. İkinci varsayım ise Babagan kolunun görüşüdür. Bunlar da Hacı Bektaş Veli'nin Fatma Nuriye Hanımla evlendiğini, ondan iki çocuğunun olduğuna inanırlar. Bu iki iddia da henüz kanıtlanmış belgelere dayanmamaktadır. Alevilik ve Bektaşilik araştırmalarının çok yeni olması, bütün bilgi ve belgelerin henüz yayımlanmaya başlamış olması sebebiyle bir gün bu karanlık noktanın aydınlanacağını sanıyoruz. Ancak Hamza Koçerdin Baba kendilerinin birinci iddiaya bağlı olarak Seyit Ali Sultan'dan geldiklerini ve Ali Koç Baba'nın Seyit Ali Sultan'ın oğlu olduğunu söylemektedir.

Ömer Lütfi Barkan'ın *Kolonizatör Türk Dervişleri* isimli eserinde karşılaştığı-

mız bir bilgi de olayın bir başka boyutunu ortaya koymaktadır. Bu bilgiyi aynen buraya alıyoruz:

“An evkaf ’ı Zaviye-merhum Ali Koçi.

Karyie-i dervişan nam-ı diğer Bulgarine-i Küçük tabi’i Niğebolu.

Merhum Koyun Baba dervişlerinden Ali Koçi nam sahib-i vilâyet derviş ki nefsi Niğebolu da olan zaviyenin asla ve kat’a bir akçe varidatı olmamağın ve bir akçe hasil olur vakfı yoktur. Mezkur derviş fevt olduktan sonra kendü ehibbasından bazı dervişler cem olunup kendülerini kedd-i yemini ve arak-ı cibinler ile diktikleri bağlarda ve bahçelerden hasil eylediklerini zaviye-i mezkureye gelen ayende ve revendeye harc eyleyüp ve zikrolan mezra hali hariç ez defter yer olup merhum Yahya Paşa Hazretlerinden tapulayup ba’dehu der-i devletten hükm-i hümayun alub sâbika Niğebolu kadısı olan Alaeddin sınırın tecdid idüp ba ba’dehu merhum ve mağfirunileyh sultan Bayezid Han’dan mukarrernâme-i hümayun almışlardır.

Sonradan, Niğebolu Beğ’i Hasan Paşa hazretlerinden ve ba’dehu Mehmed Bey’den bedel’i öşür yılda 200 akçe vaz ’ittirüb ellerine mektub-ı şeriflerin almışlardır.

Ve mezra-ı mezkure üzerinde iki göz bir değirmen binâ eylemişlerdir. Ve zaviye-i mezkûreye hizmet etmek için haymana ve haric-ez defter olan kafirden 14 nefer kafir cem eyleyüb ispençesin ve sair rüsûmların almayub karye-i mezkure üzerinde bina itdükleri değirmenlerine ve âyende ve revende mahsulatı için bağlarına ve sair mesâlihine hizmet iderlermiş.

Hâliya vuku’ı üzre tahrir olunup Padişah-ı alempenah hazretlerine arz olundukta mezrayı mahdut olan sınırı ile resm-i ağnam ile ve öşr-i günan ile fil cümle hukuku şer’iyesi ile ve rüsûm-ı örfiyesi ile ve içinde olan 14 nefer keferesi ile zaviye-i mezkûreye vakf eyleyüp vâki olan mahsulatı âyende ve rendeye har eylemek emr olunmağın. Haliye vilayet kitabet olunup vakf-ı mezkur der-i devlete ’arz olundukta vakfiyeti kemâkân mukarrer dutulup (defteri cedide) kaydolundu diyü mukayyedir (defteri atik) Haliye dahi vuku’ı üzere arz olundukda gizü kemâkân vech-i meşruh üzere buyrulub (defteri cedid)e kaydolundu (30 numaralı köy).”

Balkanlarda araştırma yapan değerli araştırmacılarımızdan merhum Nejat Birdoğan da farklı bir iddia öne sürmektedir. Birdoğan, *Otman Baba Velayetnamesi* üzerine yaptığı araştırmada Güneydoğu Bulgaristan’da bulunan ikinci büyük Bektaşî Tekkesi olan Ali Baba Tekkesi’nin Otman Baba’ya bağlı olduğunu söyler. De-

vamla Kırklareli iline bağlı Kofçağız ilçesinde bulunan Ali Koçluların da Otman Baba'ya bağlı Ali Babalılar olduğunu iddia eder.³

Bulgaristan'da Ali Baba veya Ali Dede adı geçen 15 adet tekke, yatır ve zaviye var. Bunlar benim sadece tespit ettiklerim:

Adı	Bulunduğu Yer
1. Ali Baba	Alvanar
2. Ali Baba	Kırcaali
3. Ali Baba	Tekke Köy(Broş) Kırca Ali
4. Ali Baba	Y. Zağra / TekkeMahalle (Grafitovo)
5. Ali Baba Tekkesi	Silistre/Denizler (Varnentsi)
6. Ali Baba Tekkesi (Şeyh Ali Baba)	Hasköy (GüneyDoğu Bulgaristan)
7. Ali Baba Türbesi	Kavak mahalle/ Haskova
8. Ali Baba Zaviyesi	Çirmen / Seyit Can Köyü
9. Ali Baba Zaviyesi	Yeni Pazar
10. Ali Baba Zaviyesi	Niğbolu
11. Ali dede	Kovancılar
12. Ali Dede Zaviyesi	Kızanlık
13. Ali Koca Baba Tekkesi	Rusçuk
14. Ali Koç Baba Zaviyesi ve Türbesi	Niğbolu
15. Ali Koçlu Baba Tekkesi ve Yatırı	Alvanar

Değerli araştırmacının öne sürdüğü varsayımlarda yer alan Ali Baba ile Ali Koç Baba arasında nasıl bir ilişki bulunduğunu tam olarak bilemiyoruz. Ancak, Ali Koç Babalılar kendilerinin, erkanca Kızıldeli Ocağı'nın Evladiye koluna bağlı olduklarını kabul etmektedirler. Aralarındaki sıkı akrabalık bağlarının ve erkanın Anadolu'nun bir çok yöresinde aynen sürmesi bunu kanıtlamaktadır. Merhum Nejat Birdoğan'a bu konuda, yazısından sonra telefonla ve mektupla bilgi vermiştim. Ne yazık ki hastalığı nedeniyle bu konuya bir daha değinememiş ve kısa zaman sonra da Hakk'a yürümüştü. Ruhu şad olsun.

Tekirdağ'ın Muratlı ilçesine bağlı Aydın köyünde yaptığımız araştırmalar sırasında; buradaki Ali Koçluların pek çoğunun Bulgaristan'da Alvanar ormanları-

nın en yüksek yerinde bulunan Gözcü Ali Baba makamını Seyit Ali Sultan olarak bildiklerini tespit ettik. Bu yanlıştır. Gözcü Ali Baba ayrı bir alp erendir.

Anadolu ve Balkanlarda aynı eren veya evliyanın birden fazla makam mezarının bulunması da bu tezimizi güçlendirmektedir. Ancak Birdoğan, aynı araştırmasında bir başka noktaya da değinir ki bu tamamen bir bilgi yanlışlığını oluşturmaktadır:

“Demir Baba soyundan gelen Koç Ali Baba adlı erenin bugün Kırklareli Kofcaz (Kofcağız) köylerinde yol oğulları vardır”.⁴ ifadesi gerçek bilgilerle çelişmektedir. Hasan Demir Baba Velayetnamesi’nde Ali Koç Baba ile ilgili bilgi aynen şöyle geçmektedir:

“Bir gün Mumcular’dan Koç Ali isminde bir abdal gelmiş”

(.....)

“Bu sırada Demir Baba’nın intikal vakti yaklaşmış olmakla acele avdet etmişler. Abdalların içinde üç Ali varmış birine Koç Ali, birine Çöyen Ali, birine Köçek Ali derlermiş. Batavalı, Köçek Ali’yi kendi aş evine aşçı başı yapmış ve ondan sonra hilâfet vermiş, usul-i seccâdesine geçirmiş, kendi meydanına post-nişin yapmış. Kendi intikâl eylediği zaman Koç Ali tekke-nişin imiş. Ondan sonra Koç Ali elinden Kara Cafer yerine oturmuş.” (s. 9-10).⁵

Velâyetname ve Hasan Demir Baba’nın yaşadığı dönem dikkatle incelendiğinde, burada sözü edilen kişilerin 16. yüzyılda yaşadığı görülmektedir. Oysa Ali Koç Baba 14. yüzyılda yaşamıştır. Çünkü söylencelerin tamamında Ali Koç Baba’nın Seyit Ali Sultan’la birlikte Rumeli’ye geçtiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Koçu Baba, Koyun Baba, Koç Baba ve Koç Ali Baba isimli Anadolu ve Rumeli’de bir çok kutsal ziyaret yeri bulunması ve sözlü geleneğe bunların zaman zaman birbirinin içine girmesi son derece olağandır. Ancak Ali Koç Baba ile ilgili sözlü geleneğin yalnızca sözlü bir gelenek olarak sürmemesi, hâlen ritüellerinin ve süreğinin de bütün canlılığı ile devam etmesi, Ali Koç Baba ile ilgili olarak 14. yüzyılda yaşayan ve Seyit Ali Sultan’ın oğlu olduğu öne sürülen Ali Koç Baba tezini daha güçlü kılmaktadır.

Bizim görüşümüzü destekleyen bir başka nokta ise cemlerde okunan gülbank ve nefeslerle ilgilidir. Bilindiği gibi, bu gülbanklarda, atıflar bağlı olunan ocağın ilk temsilcisine kadar gider. Yazımızın sonraki bölümlerinde göreceğiniz gülbankta ve 1970 yılında kayda alınmış nefeslerde Seyit Ali Sultan hiç tartışmasız yer almaktadır. Sözlü geleneğe gelen ve yukarıda da belirttiğimiz bilgilerde Ali Koç Baba’nın Seyit Ali Sultan’ın oğlu olduğu öne sürülmektedir.

Ali Koçluların Balkanlardaki en büyük yerleşim birimi Alvanar olarak geçmektedir. Şumnu'da, Hafız Baba Tekkesi'ne ait 1805 tarihli bir belgede de bunu görüyoruz.⁶ Ahmet Hezarfen tarafından Osmanlı arşivlerinden bulunarak dergimizin geçmiş sayılarında yayımlanmış olan belgede de belirtildiği gibi, (Bunlara Osman Pazarı Alvanar köyü ileri gelenleri de dahildir.) Alvanar'da geniş bir Ali Koçular topluluğunun yaşadığı görülmektedir. Belgenin aslında Alvanar ismi geçmemektedir.

Bunların hiç biri Ali Koçluların Seyit Ali Sultan'ın soyundan geldiğini ortaya koyan bir belge olarak görünmemektedir. Ancak yaptığımız alan araştırmalarında tespit ettiğimiz üzere, hâlen Trakya'da yapılan bazı törenler ve bu törenlerde okunan nefesler bize Ali Koçlularla, Rumeli'ye geçiş arasında ciddi bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Kızıl Deli Sultan Ocağı'na bağlı Edirne Bölgesi Bektaşileri, 8 Ağustos gününü *Yayla Günü* olarak kutlamakta ve bu şenliklerde aşağıya aldığımız nefesi okumaktadırlar:

Dertliyim kapına geldim
Mürüvvet senden Ali Koç Baba
Cümle küstahlığı özümde buldum
Mürüvvet senden Ali Koç Baba

Sana arzu çeker nice âşıklar
Merhamet bâbının kilidi yoktur
Sende mihman üçler yediler kırklar
Mürüvvet senden Ali Koç Baba

Eşiğin taşına yüzümü sürsem
Baba çeşmesinden nûş edip kansam
Çerağın şem'ine pervane dönsem
Mürüvvet senden Ali Koç Baba

Selim'in kusuru çoktur yanında
Senin muhabbetin saklar canında
Pirin huzurunda Hak divanında
Mürüvvet senden Ali Koç Baba

Bu nefes aynı zamanda Cahit Öztelli'nin *Bektaşî Gülleri* isimli eserinde de yer almıştır.⁷ Nefes'in devamında Ali Koç Baba'nın Niğbolu'da yattığı kaydı bulunmaktadır ki bu bilgilerin birleşmesi sonucunda Ali Koç Baba'nın 14. yüzyılda yaşayan bir eren olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yine Hüseyin Maragoz Baba'dan⁸ derlediğimiz aşağıdaki nefeste, Ali Koç Baba ile ilgili bazı bilgilere rastlıyoruz:

Bektaşî Veli'den aldık el etek
Kabul et dergahta ettiğimiz dilek
Külli kusurumuzu af ede felek
Dergâhı mübarektir Koçlu Baba'nın

Azm-i rah eyledim meydan-ı pirden
Dileğim kesmezem gerçek veliden
Sıtk ile dilerim can-ı gönülden
Dergâhı mübarektir Ali Koç Baba'nın

Erenler seyreder gönülden arşı
Koçlu Baba onun öz karındaşı
Seyit Ali Sultan erenler başı
Dergâhı cennettir Koçlu Baba'nın

Uyardın çerağını ayan eyledin
Erenler buyruğunu gönülden eyledin
Mürşidin derdini can ile duydun
Dergâhı cennettir Ali Koçlu Baba'nın

Rehberin izni ile ceme gireriz
Dest-i def olup semah ederiz
Mürşidimizden dilek dileriz
Dergâhı mübarektir Koçlu Baba'nın

Kuruldu muhabbet gülbang çekildi
Erenlerin aşkına dolu içildi
Erkan-ı Ali de suçtan geçildi
Dergâhı mübarektir Ali Koç Baba'nın

Dergahı mübarek makamı Ali
Sırrını faş edenin nic'olur hali
Kıyamet günü söylemez dili
Dergâhı cennettir Koçlu Baba'nın

Derviş Hoca ider şehitler serveri
Kereminden dur eyleme bu kemteri
Meydan-ı Ali'dir pirlerin Piri
Dergâhı cennettir Koçlu Baba'nın

Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi Anadolu'da bir çok Ali Baba, Ali Koç, Koç Ali Baba Koçu veya Baba adıyla kutsal ziyaret yeri bulunmaktadır. Bunların hepsinin birbiri ile ilişkisini belirlemek mümkün değildir. Bu yüzden bazı nefesler de

birbirine karışmış veya Ali Koçlu Baba'dan çok sonra yaşamış olan Pir Sultan Abdal'ın yazdığı bazı şiirler nefes olarak Ali Koç Baba'ya mal edilmiştir. Bu son derece normaldir. Çünkü bir çok nefesin aslında Şah Hatai'ye, Yunus Emre'ye, Pir Sultan Abdal'a mal edildiği bilinmektedir. Aşağıya alacağımız nefes de Ziya Baba Karaşar İnanç Eğitim ve Hayır Vakfı'nın derlediği *Erenlerden Nefesler* isimli kitap-
tan alınmıştır:

İndim Koç Baba'yı tavaf eyledim
Bu gün yaylımdır geliyor koçlar
Mübarek cemâlin seyran eyledim
Bu gün yaylımdır geliyor koçlar

Biri beyaz idi biri kırmızı
Onlarda seçerdi baharı yazı
Aynen Zülfikâr'a benzer boynuzu
Bu gün yaylımdır geliyor koçlar

Alnın ortası yazılı Kur'an
Hiç mahrum kalır mı cemâlin gören
Yarın mahşer günü şefaata uyan
Bu gün yaylımdır geliyor koçlar

Yağmur yağar çiselenir izleri
Elham suresine benzer gözleri
Ay ile gün gibi parlar yüzleri
Bu gün yaylımdır geliyor koçlar

*Pir Sultan'*ım biz çekeriz yaşları
Dört kapıdan beyan olur sesleri
Âşıklarda söyler bu nefesleri
Bu gün yaylımdır geliyor koçlar

Ali Koç Baba Süreğinde Baba Seçimi ve Erkan

Ali Koçluların Baba seçimleri de son derece dikkat çekicidir. Baba Hakk'a yürüdüğü zaman yerine büyük oğlu erkan yürütmekte ve Baba olmaktadır. Taliplerinin durumuna ve çokluğuna göre de diğer oğulları Babalık yapabilmektedir. Hamza Koçerdin Baba'nın Hakk'a yürümesinden sonra Hamza Baba'nın oğulları ve torunlarından kimse bu makama gelmeyince öz kardeşlerini Baba olarak taç giydirmiştir. Yani, Babalık yetkisini halk huzurunda musahiplerinin yanında vermiştir. Hata kardeşi Hasan'a senin musahibin vefat etti, istersen eksilerini tamamladığın zaman kardeşlerinden istediğinden Babalık alabilirdin, demiştir.

Yeni mürşit olacak Baba doğrudan en kıdemli Babanın huzurunda niyazda bulduktan sonra Babalığa başlamakta ve kendisine bir rehber verilmesine gerek duyulmamaktadır. Bu konuda Hamza Koçerdin Baba ile yaptığımız konuşmada Hakk'a yürüyen bir Babanın yerine oğlunun doğrudan Babalık yapabileceğini söylemiş, kendisi Hakk'a yürüdüğü zaman ise oğlu Mustafa'nın isterse Baba olabileceğini belirtmişti. Kendi şecereleri ile ilgili bize geniş bir bilgi verdi. Ancak daha sonra Hamza Koçerdin Baba'dan bu şecereleri alma imkânımız olmadı.

Hamza Koçerdin Baba, "Ali Koçlular süreğinde bir Baba geride bir mürşit bırakmazsa Baba olacak adayın Eskişehir'in Seydiler köyüne veya Bulgaristan'a gidip Babalık alması gerekmektedir." demişti. Devamla, "Eskişehir'deki Seydi Koç Baba benden taç giymişti. Baba olacakların oradan el alması posta oturması gerekmektedir." demişti. Şu an Hamza Baba'nın postuna oturduğu söylenen Hüseyin Marangoz, Veli Koçerdin ve Hüseyin Koçerdin'in Hamza Baba'dan el aldığını İbrahim Ercan söylemektedir. O gece Babalık töreninde bulunanların imzaladığı tutanağın bir fotokopisi elimizdedir.

Ocakta Baba sayısı, belirli sayı ile sınırlandırılmamıştır. Ocakta asıl Baba hariçinde Kırklareli'nin Kofçaz ilçesine bağlı Terzidere'de Hasan Usluaşık, Paşalan'da Mustafa Bülbül, Baba olarak görev yapmaktadır. Aydın köyü vekil Babası Ali Akgül, 1996 yılında Hakk'a yürümüştü. Kendisi ile 1995 yılında Ali Baba kurbanında beraber olmuş hatta Ali Baba kurbanı hakkında geniş bilgi almış ve yazımızı Nefes Dergisi'nde yayımlamıştık.⁹

Ali Koçluların büyük çoğunluğu hâlen Bulgaristan'da yaşamaktadır. 1989 göçü sırasında da önemli ölçüde göçler olmuştur. Bütün bunlara rağmen hâlen Bulgaristan'da Veletler, Küçükler ve Alvanar köylerinde toplu olarak yaşamaktadırlar. Bu köyler İsliven'e bağlı köylerdir.

Alevi-Bektaşî topluluklarının niteliklerini belirleyen önemli durumlardan biri de Musahiplik kurumudur. Musahiplik için Fetih suresinin 10. ayeti delil gösterilir.¹⁰ Ali Koçlu Bektaşî süreğinde dörtlü musahip olunur, yani musahip kardeşlerin üzerlerine bir örtü örtülür. Gül çubuğu ile Baba onları tarikten geçirir; kardeş olurlar. Gülden bir değneğin burada oluşu ve tarikatta görüşmelerde gül koklamasını andıran bir ritüel olması nedeniyle diğer toplumla tarafından; *gülcüler*, *gül kardeşliği*, *gülü sevenler* anlamında *Gülşeni/Gülşani* denilmesine yol açmış olabilir. Musahiplik erkanının Anadolu'daki musahiplik törenlerine benzediğini görüyoruz. Erkan çubuğunun ve *tarik*in gül ağacından olması, Balkanlara ait bir anlayış değişmesi sonucu olabilir. Çünkü *erkan çubuğu* veya *tarik* Anadolu'da, on iki boğum olarak ardış ağacından kesilerek yapılmakta ve özel bir kılıfta saklanmaktadır.

Ali Koç Babalıların Kızıl Deli erkanı ile benzerlikleri çoktur. Tığbent'in yerini kuşağın alması da buna bir örnektir. Balım Sultan öncesi Bektaşilikte tığbent yerine kuşak kullanılmıştır. Trakya'da Babagan kolu hariç diğer tarikatlarda (Şeyh Bedreddin'ilerde yoktur.) kuşak şeklinde vardır.

Musahip erkanında dört kişinin olmasının gerekçesini sorduğumuz zaman Tekirdağ'ın Türkgücü (Paşa Alan) köyünden vekil Baba Mustafa Bülbül, şu açıklamayı yapmıştır:

"Tüm Ehlî Beyt inananlarının bildiği, inandığı gibi Mîraç olayında Kırklar bir tek üzüm tanesinden elde edilen nesne ile mest olurlar. Üzüm tanesinin içinde dört adet çekirdek vardır. Genelde yerli eski tür üzümlerde çekirdek sayısı dördür. Burada iki eş karşılıklı olarak birbirlerini yaşam boyu Kırklara gönülle kabul edip bağlandıklarına göre onlarda o üzümün manevî çekirdekleri sayılır. Çekirdeğin bir başka önemi, meyvenin varlığını sürdürmesini sağlayan öz"dür."

Gerçekten de Kaygusuz Abdal'ın, "Bu adem meyvesinin/çekirdeği özündür." biçimindeki nefesi de Mustafa Bülbül'ün açıklamasını destekleyici niteliktedir. Esasen Anadolu'nun bir çok yöresinde musahip erkanı, karı koca ikişer kişiden dört kişi olarak yapılmaktadır. Ali Koçluların erkanının bir başka özelliği ise Abdal Musalıların erkanına benzerlik göstermesidir. Hamza Koçerdin Baba'ya bu benzerliğin kaynağını sorduğumuz zaman Ali Koç Baba'nın eşinin Abdal Musalılardan olduğunu belirtmiştir. Ancak bunu sadece bu ilişkiye bağlamamız doğru olmaz.

Balkanlarda Seyit Ali Sultan'a bağlı olan toplulukların önemli bir kısmına *Dağlı* adı verilmektedir. Genellikle Bulgaristan'da ve Trakya'nın Bulgaristan'a yakın dağlık yörelerinde yaşayan dağlıların yüzyıllardır *Şamanist* geleneklerini sürdürdükleri bilinmektedir. Bunlara Eroğlular, Kızıl Divaneler ve Kızıl Deliler adı verilmektedir. Bu bakımdan bölgedeki diğer *Dağlı* olarak adlandırılan gruplardan farklılık göstermektedirler. Horasan'dan geldikleri sözlü gelenek olarak aralarında yaşar. Ancak oymak veya boy olarak hangi boya bağlı oldukları bilinmemektedir. Kendilerini *Dağlı Türkmen* olarak tanımlamaktadırlar. Bu, yapılacak ciddi bir antropolojik araştırma sonucunda belirlenebilir. Ancak Ali Koçluların da Seyit Ali Sultan'a bağlanmaları, bütün Anadolu'daki ocaklar gibi "El ele el Hakk'a" ilkesine göre aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak gerekmektedir. Çünkü Ali Koçlularla *Dağlı* olarak adlandırılan Türkmenler arasında büyük bir yakınlık bulunmaktadır. Esasen bütün Rumeli bölgesindeki Alevi ve Bektaşî erkanları birbiriyle karşılaştırmalı olarak verilemediği için topluluklar ve ocaklar arasındaki benzerlik ve farklılıklar somut olarak ortaya konulmamıştır.

Bazı yörelerde ise ortak bir tasavvufî gelenek olarak Aslında Trakya tarikatları-

nın ortak bir noktası, Şeyh Bedreddiniler ve Nakşibendilerin haricinde, tamamının Balım Sultan evveli ve sonrası Bektaşileri olmasıdır. Bugün Balım Sultan evveli Bektaşisi olan Kızıldeli, Ali Koçlular, Babailer ve Akyazılılar erkanca çok büyük oranda birbirine benzemektedir; Gülbankları, ibadet şekilleri benzemektedir. Yine bu tarikatların ortak bir noktası da liderlerin özel giysileri olmayışıdır. Ayrıca Trakya'daki tüm tarikatların erkanlarının bazı nedenler ile günümüze kadar bazı eksikliklere uğradığı sanılmaktadır. Ezberden ezbere, bazı kısaltmalar eksikler oluşmuştur. Bunu erkanların yanı sıra nefeslerde ve zikirlerde de görmekteyiz. Balım Sultan Erkanına (Babagan koluna) en yakın olan tarikat Kızıl Deli yolu erkanıdır.

Hâlen Bulgaristan'da bulunan, aslında Babai guruplarının zaman içinde erkan değiştirmesiyle oluşan *Çarşambalılar* olarak adlandırılan bir toplum görmekteyiz. Bu toplum da Kızıl Deli erkanını uygulamaktaymış. Kesin bir bilgimiz olmamakla beraber Çarşambalıları yeni bir erkan ile uyaran *Yeşil Abdal*'dir. Erkanlarında da bunu görmekteyiz. Bu ayırmada erkandan ayrılma ve erkan değişimi söz konusu olmamakla birlikte vekil Babalıklar sebebiyle veya cem toplanma günü nedeniyle ortaya çıkmış olan ayrılıkların adlandırılması söz konusudur. Bu tarz ayrışmanın Balım Sultan erkanında (Babagan kolunda) toplam 56 farklılık oluşturduğunu Bedri Noyan Dede Baba tespit etmiştir.

Ali Koçlular'dan topladığımız bilgilere dayanarak yazılı bir belge olmaksızın oluşturduğumuz soy şecereleri aşağıdaki gibidir:

1. Hacı Bektaş Veli
2. Seyit Ali Sultan (Kızıl Deli Sultan)
3. Ali Koç Baba
4. Hüseyin Baba (Ali Koç oğlu)
5. Kâzım Baba (Hüseyin Baba oğlu)
6. Kâzım Baba (Mustafa Baba oğlu)
7. Mustafa Baba (Kâzım Baba oğlu)
8. Mıstın Baba (Mustafa Baba oğlu). İki oğlu vardır: Kâzım Baba ve Hasan Kuzlu.
9. Kâzım Baba (Mıstın Baba oğlu). İki oğlu vardır: Hamza Baba oğlu İbrahim.
10. Hamza Baba (Kâzım Baba oğlu) Kâzım ve Mustafa adında iki oğlu vardır.
11. Kâzım Baba (Hamza Baba oğlu) Beş oğlu vardır: Mehmet Ali Hoca, Mıstın, Musa, Kâzım Ağa, Hüseyin Baba.

12. Hüseyin Baba (Kâzım Baba oğlu) Ali Baba ve Mustafa adında iki oğlu var.

13. Ali Baba (Hüseyin Baba oğlu). Rört oğlu vardır: Molla Hasan, Molla Mustafa Molla Haşim, Şakir Koç.

14. Mustafa Baba (Ali Baba oğlu). Beş oğlu vardır: Hamza Koçerdin, Ali Koç, Hasan Koç, Hüseyin Marangoz, Veli Koç.

15. Hamza Koçerdin Baba (Molla Mustafa oğlu) Hamza Baba'nın Yusuf, Mustafa ve Necat Mehmet adlı üç oğlu olmuş. 2004 yılında Mustafa hariç diğer ikisi sağ değildir.

16. Yusuf Koçerdin (Hamza Koçerdin oğlu) Babasının sağlığında vefat etmiştir.

17. Hamza Baba, sağlığında dört kardeşinden üçüne Babalık vermiştir. Sözlü gelenekten derlediğimiz bu şecere, elbette yaklaşık 600 yıllık bir soy şeceresini oluşturmamaktadır. Burada sözlü gelenekten gelen bağlantılar arasındaki kopukluklar normal karşılanmalıdır.

Bulgaristan'daki kutsal ziyaret yerleri üzerinde araştırmaları bulunan değerli araştırmacı Sabri Koz'un belirttiğine göre, Osman Pazarı kazasında Alvanlar, Küçükler, Veletler köyleri dahi Kızılbaş olup Çelebidirler. (Burada Çelebi kelimesi Babadan oğla geçen sistem için kullanılmış olmalı.) Alvanlar Kariyesinde (köyünde) şu tekkeler vardır:

Alvan Baba Tekkesi, Ali Koç Baba Tekkesi, Hasan Baba Tekkesi, Gözcü Ali Baba Tekkesi. Bunlar içinde en eski olanı Alvan Baba Tekkesi'dir. Köyün bu adla anılmasının sebebinin bu Tekke olduğu söylenilmektedir. Ali Koç Baba Tekkesi köyün içerisinde. Baş Çelebi Ali Baba bu tekkede bulunmaktadır. Çelebi Ali Baba tekkenin süreği yürüten onüçüncü Çelebisi imiş.¹¹

Ali Koçluların Bulgaristan'daki yerleşimleri arasında yukarıda da söz ettiğimiz gibi, Topuzların özel bir yeri bulunmaktadır. Topuzlar köyünde daha evvelden Bektaşiliğin var olduğunu ve zaman içinde kaybolduğunu, Hüseyin Marangoz Baba anlatmıştı. Bu köyün kurucusu ilk defa Alvanar köyüne gelince Ali Koç Baba ile anlaşmaları sonucu derenin öte yakasına bugünkü Topuzlar köyüne yerleşiyor. Zaman için Topuz Baba muhiplerinin bazıları Alvanar köyüne gelip nasip almış. Topuzlar köyü halkı eski inancını bıraktığı için bu yeni tarikata giren Topuz Baba muhipleri yavaş yavaş Alvanar köyüne yerleşmeye başlamışlar ve Alvanar köyü ile kaynaşmışlar. Topuz Baba'nın Trakya ve Balkanlar'da süren erkanlardan hangisine dahil olduğu veya başka bir tarikata mı mensup olduğu bilinmemektedir. Bulgaristan Bektaşiliği o kadar karışık bir durum arz etmektedir ki içinden çıkmak çok zordur. Her yerleşen lider, zaman ile belli bir erkan yol tutmuştur. Öyle ki aynı

toplumlardan farklı inançlar ve erkanlar çıkmıştır. Aslında Balım Sultan Erkanı dışında oluşan bu erkanların bazılarını incelediğimizde gördüğümüz ve vardığımız sonuç, ezberden kaynaklanmış aynı erkanın farklı farklı oluşmasıdır. Topuzlarla ilgili değişik kaynaklardaki bilgileri, yazımızın sonundaki ekte bulabilirsiniz.

Türkiye’de Ali Koçluların kollarına gelince bunlar içinde en önemlilerinden biri Kırklareli’nin Lüleburgaz İlçesi’ne bağlı Umurça köyüdür. 1928 yılında Bulgaristan’dan olan bir göç sırasında Ali Koç Baba süreğinden Molla Ali buraya gelerek yerleşmiştir. Tek başına geldiği ve sürekten kimse bulunmadığı için Muratlı’nın Seyitler köyünde kuru bir dere yakınındaki köprü’nün yanına yerleşiyor. Bir süre sonra Muratlı’ya bağlı Aydın Köy ve Umurça köylerinde toplanıyorlar. Burada büyük bir çiftlik oluşturuluyor. Taliplerin de gelerek yerleşmesi ile birlikte sürek yeniden canlandırılıyor. Yaptığımız alan araştırmaları sırasında burada çiftliğin kapısının hâlen yerinde durduğunu gördük.

Molla Ali’nin 1940 yılında Hakk’a yürümesinden sonra geride iki eşinden dört çocuğu kalmıştır. Bunlar Hasan, Mustafa, Haşim ve Şakir’dir. Molla Ali’nin ilk eşinden olan iki çocuğuna el verdiğini belirledik. Hasan’ın Hakk’a yürümesinden sonra yerine oğullarından kimse geçmemiştir. Şu anda Mustafa’nın beş oğlunun en büyüğü olan Hamza posta geçmiştir. Hamza Baba da yerine sağlığında oğlu Yusuf’a el vererek Baba yapmıştır. Yusuf Baba da 1990 yılında Hakk’a yürüyünce Trakya’da Ali Koçluların tek lideri kalmıştır.

Ali Koçluların bir bölümü Eskişehir dolaylarına yerleşmişlerdir. Bu kolun özellikleri erkanı ve günümüze kadar gelişi ile ilgili olarak; dergimizin bu sayısında aynı yazı dosyamız içinde, araştırmacı yazar Coşkun Kökel’in bir alan araştırmasını bulacaksınız.

Bulgaristan’da da sürek hâlen bütün canlılığı ile sürmektedir. Bizim, Trakya’da yaptığımız araştırmalar sırasında edindiğimiz bilgilere göre, süreği yürüten Molla Ali’nin torunu Fedal’in oğlu Mustafa’dır ve Alvanar köyünde süreği yürütmektedir.

Hamza Koçerdin Baba’ya gelince 1997 yılında Hakk’a yürüdü. Ölmeden önce yapılan son toplantıda kardeşleri Ali Koç, Veli Koçerdin, Hasan Koç, Hüseyin Marangoz huzura gelince Hasan Koç’un musahibi vefat ettiğinden eksikliğini tamamlayarak kardeşlerinin herhangi birinden el alması öğütleniyor. (2004 yılı Aralık ayında üç kardeşten el alanlardan sadece Hüseyin Marangoz sağdır.) Diğerlerinin tamamının taçları tekbirleniyor. Bu süreği yürütme yetkisinin verilmesi anlamına gelmektedir.

Daha önce de söz ettiğimiz gibi, nasipte Babalara rehber verilmemektedir. Tören sırasında Kur’an’dan üç ayet okunuyor. Babaların Kur’an’dan ayetleri bilmele-

ri şarttır. Bu yüzden Hamza Koçerdin Baba onlara Tevbe suresinden ayetler okuyarak öğüt veriyor. Bu sırada muhiplerin bulunduğu köylerin Babalar arasında paylaşılması fikri ortaya atılıyor. Ancak bunun ikiliklere yol açacağı düşünülerek bundan vazgeçilmiştir.

Ali Koçlularda, Babalar haricinde on iki hizmet görevi yapan dedeler vardır. Bazı köylerde Babanın görevini yapan vekil Babalar da bulunmaktadır. Halk bu vekil Babalara bütün Anadolu Aleviliğinde olduğu gibi *Dikme Baba* demektedir. Dikme Babalar soydan olmamakla beraber yine de geçmişi titizlikle irdelenmektedir.

Dikme Babalar musahiplik erkanı dışında bütün diğer erkanları yürütmektedir. Dikmelik kavramı bilindiği gibi zorunluluktan ortaya çıkmış bir kavramdır. Çünkü; Babaların olmadığı, soyun yürümediği veya erkan yürütmenin uzaklık, maddî imkansızlıklar ve mürşide duyulan acil ihtiyaçlar sebebiyle erkanın aksamlara uğradığı durumlarda başvurulan yöntemlerdendir. Bu durumda, en az yirmi er ve bacının imzalı isteği ve tespitleriyle güvendikleri bir isme bu yetki verilmektedir. Dikme Babaların, Ali Koçlular süreğinde muharrem ayında kılınan kırk rekât namazı kıldıramadıklarını da bu araştırmalar sırasında öğrendik. Bunu ancak soydan gelen Babalar yapabilmektedirler. Bu şekilde Dikme Babalara iki örnek olarak Kırklareli'nin Terzidere ve Paşa alan köyünde rastladık. Hasan Uslu Âşık ve Mustafa Bülbül hâlen dikme Baba olarak görev yapmaktadırlar.

Ali Koçluların bir başka özelliği ise Bektaşî geleneğinin önemli bir simgesi olan teslim taşının bulunmaması ve erkanlarda takılmamasıdır. Bizim yaptığımız ikili görüşmelerde Hüseyin Marangoz Baba ve İbrahim Ercan, Hamza Baba'nın teslim taşı taktığını söylediler. Ancak bunun bir Hacı Bektaş ziyareti sırasında Hamza Baba tarafından oradan alındığını, daha önce böyle bir taş kullanılmadığını belirttiler. Bu durum bize, Balkanlardaki Bektaşî süreğinin kendisine özgü yapısını göstermesi bakımından ilginçtir.

Ali Koç Baba Süreğinde Kurban Gelenekleri

Ali Koç Babalılarda kurbanla ilgili en önemli kural, mümkünse kurbanlığı kendi yetiştirmiş olması ve yine elinden geliyor ise kendisinin kesmesidir. Bu kural, Ali Koçlu talipleri olan köylerin hemen hemen tamamında geçerlidir. Kurban sahibinin kendisinin kesmesinin hangi inanca dayandığını sordüğümüzda; cevap olarak, Hazret-i İbrahim'in ve Hazret-i Muhammed'in kurbanlarını bizzat kendilerinin kesmelerinin örnek alındığını belirtmişlerdir.

Kurbanın en az bir yaşında olması veya bir yaşındaki kadar iri olması istenmektedir.

Ali Koç Babalılarda kurbanlar en az iki veya üç gün önceden kınalanmaktadır. Hemen o gün bile kesilse kurbanı kına yakılması geleneği bulunmaktadır. Kurbanın yedi yerine kına yakılmaktadır. Önce başına, yani alınına, daha sonra ön kollarının arasına ve her iki sırtına kına yakılır. Daha sonra sırtı, arka ayaklarının sırt kısımları ve en son olarak ta kuyruk üstü kınalanır. Kurban her ne niyetle kesilirse kesilsin mutlaka kınalanır. Abdest öncesi kurbanın kesimi için izin duası yapılır. Bu izin duası şöyledir:

"Delili Cebrail mana-i kamber, feda-yi İsmail, ferman-ı Hak lailehe illallah allahu ekber allahu ekber velillahil hamd ."

Abdest sırasında kurbanın yüzü, kulakları ve ayakları tamamen mesh edilir şekilde yıkanır. Sırtı sıvazlanır. Kesim için bir çukur açılır. Hayvana su verilir. Kesim öncesi sol kol üzerine yatırılır. Üç ayağı bağlanır. Kurbanın önünde muhakkak Cebrail kesimi yapılmaktadır. Kibleye döndürülür. Hayvan, en az acı çekecek şekilde keskin bir bıçak ile mümkünse kurban sahibi tarafından kesilir. Hayvanın yüzü bir havlu ile örtülür. Hayvan kesilir kesilmez, can çekse dahi diğer ayakları çözülür. Cem için kesilen kurbanlarda, kesilmesi için kurbancı tarafından Baba veya Dede kurbancıya görevi verir. Baba kurbancıya kurbanı teslim etmeden önce şu duayı yapar:

"Bismi Şah Allah Allah,

Yarabbi Muhammed Ali'nin himmeti için bizleri bu dergâhtan ayırma. Hey gani şah Ferman-ı celil, kurban-ı Halil, delil-i Cebrail, tekbir-i İsmail Bismillahirrahmanirrahim Sübhanellezi Lâ ilahe illallah ü vallahu ekber ve lillahil hamd Allahu ekber Allahu Ekber" der, tekbirler.¹²

Cebrail kurbanı ise daha farklıdır. Cebrail kurbanı kesiminin dayanağı, Kur'an'ı Kerim'deki Vakıa suresinde şöyle belirtilir: "(18)Dolaşırlar, ellerde sunmaya peymaneler bir kaynak akan o tertemiz içeceklerle dolu testi, ibrikler bardakla geldikçe (19)Onların bu içkiden başları hiç ağrımaz vücutları da hâlsiz düşmeyecektir biraz (20, 21)Beğenilen meyveler, istenen kuş etleri var." (Bedri Noyan, *Kur'an-ı Kerim*, Türkçe, 1997, s.634).

Cebrail Kurbanı'nın nereden geldiğini sorduğumuzda Hüseyin Marangoz Baba şu olayı anlattı:

"İbrahim Peygamber her gelene sofraya kurar yedirir, içirmiştir. Bir gün ansızın, Cebrail insan şeklinde misafir olarak geliyor. Tabî o zaman tüm davalarını kırdı bayırda imiş. O an için bir (büyük baş)hayvan kesmesi imkânsız olunca, kümeden bir horoz kesip pişiriyor. Cebrail'e getiriyor. Cebrail ben yemekten içmekten uza-

ğım deyip kendini tanıtıyor. İlk defa İbrahim Peygamber, misafirine kurban olarak horoz kestiğinden, tarikatların pek çoğunda horoza *Cebrail kurbanı* denilmektedir.”

Ayrıca bazı bölgelerde İsmail'e kesilen kurbanı *Büyük kurban*, Cebrail'e kesilen kurbanı da *Küçük kurban* denmektedir.

Kurbancıya görev verilmesine “Kurbancı Taçlandırması” denilmektedir. Kurbancının kurban kesebilmesi için halkın rızası ve nasipli olması şarttır. Kurbancı olacak kişi ayağa kalkar ve: “Elim erde yüzüm yerde.” diye başlayan tercümanı okur, rızalık alır. Kurbancı seçilmeden önce bir muhabbette Baba daha önceden konuyu orada açar ve halkın onayını almak zorundadır. Daha önceden bu işe yakınlığı bilinen kurbancıya, yanında yetiştirdiği kişiler tarafından, artık bu işi yalnız başına yapacağına inanılarak bir tören ile makam veriliyor. Kurbancı, kurbanı alır, kınalar, abdestini aldırır, Baba önüne getirir, tekbirlendikten ve duası yapıldıktan sonra kurbancı eşinden rızalık alır. Kurbancının yanında musahip kardeşleri bulunması gerekir. Daha sonra kurbanını kendi keser. Kurbancının görevi ömür boyudur. Eşinin vefatı dahi kurbancının görevini aksatmaz. Ali Koç Babalılarda kurban üzerine nefeslerin olup olmadığını sorduğumuzda, erkanlarında genelde *Duvaz imam* ve *Kırklar nefesinin* olduğunu söylediler.¹³

Ali Koç Babalılar süreğinin bir başka geleneği ise *Kansız Kurban* uygulamasıdır. Ali Koç Baba geleneğinde kansız kurban, pişirilen *kolaç* ve (üzerine veya yanında) verilen meyvedir. Genellikle tatlı bir meyvenin konulması, özellikle kirazın tercih edilmesinin nedenlerini kimse açıklayamadı. Yağda pişirilen *kolaç* veya *bişi* adı verilen hamur işi yapıldığını ve buna kansız kurban adı verildiğini biliyoruz. Kansız kurban geleneği genelde Cuma günleri yapılmakta ve pişirilen tatlılar yedi kişiye dağıtılmaktadır. Burada ilginç noktalardan biri de kirazların olgunlaşmasından sonra bahçe sahibi kendisi tatmadan önce komşusuna tattırmaktadır. Bu, meyvenin zekâtı olarak kabul edilmektedir. Paylaşma, yardımlaşma açısından yararlı bir gelenek ve inançtır. Genelde küçük çocuklara verilmesi; tüm Trakya'da, inançlar arasında masumların dileği ve masumların duaları Hak katında kabul edilir, inancının uzantısıdır. Meyvesi olmayan mevsimine göre satın alır ve dağıttıktan sonra kendi ev halkına yedirirmiş.¹⁴

Ali Koç Babalılarda, sofraya oturmuş ve sofradan kalkış sırasında okunan gülbanklar da şöyledir:

“Bismi şah Allah Alla,

Canların adakların kurbanları istekleri kabul makbul muradları hasıl ola. Divani erden, Didar-ı Hak'tan, sırr-ı Şah'tan, İmam Cafer kullarından ayrı düşürmeye.

Er divanında, Hak divanında yolumuzu açık eyleye. Kılıcımız keskin eyleye. Gönülleri şen-i rüşen eyleye. Biz dua eyledik, pirimiz Muhammet, Ali kabul eyleye. Her ne niyetle divan-ı Hakk'a yazıla. Gerçekler demine, Ali'nin keremine hü deyelim, Ali hü."

Bir diğer sofrada duası:

"Bismi Şah Allah Allah,

Vakitler hayır ola. Şerler def ola. Hayırlar feth ola. İstekler kabul ola, hazır ola. Muradlar, maksutlar hazır ola. Gönüller mamur ola. Feda olan kurbanlar hakkın divan defterinde kayıt ola. Sine bedel her murad tarikat erleri pirleri şefaatiyle ih-san oluna. Kerem-i Ali, Gülbeng-i Muhammet Ali, Nur-ı Nebi, Pirimiz Hünkar Hacı Bektaş Veli, Ali evladı Ali Koç Baba gerçek erenler demine, Ali'nin keremine hü diyelim ya Ali."

Sofradan kalkarken yapılan dua ise:

"Bismi Şah Allah Allah,

Erlere Hak bereket vere. Bu gitti ganisi gele. Önünden ardı gür ola. Yeyip yedirenlerin farz mezit ola. Horasan pirleri hazır ola. Üçler, Beşler, Yediler, Kırklar, kerem-i Ali Gülbeng-i Muhammed Ali, Nur-ı nebi, pirimiz Hünkar Hacı Bektaş Veli, Ali evladı Ali Koç Baba. Gerçek erenler demine, Ali'nin keremine hü deyelim, ya Ali Hü Elhamdürillah Yarabbi şükür.¹⁵

Gülbankların sonunda Ali Koç Baba'ya yapılan atıfların tamamı sözlü gelenekte Ali Koç Baba'nın Hacı Bektaş Veli evladı olarak kabul edildiğinin ilginç bir kanıtıdır.

Trakya yöresinde adanan ve kesilen kurbanlar içinde bir de *Ali Baba Kurbanı* geleneği bulunmaktadır. Hıdrellezi kırk gün geçince yapılmaktadır. Genelde cuma gününe getirilmektedir. Bazen katılım çok olsun diye hafta sonuna alınmaktadır. Bu kurban geleneğine katılanların çoğunluğu Ali Koç Baba'nın yolu erkanına bağlı olanlardır. Türkiye sınırları içinde Tekirdağ'ın Muratlı ilçesine bağlı eski adı *Hoca Aydın* yeni adı ile *Aydın* köyünde 1950 yılından beri kesintisiz olarak yapıla gelmektedir. Ali Baba kurbanı, Aydın köyü haricinde, 1978 yılından beri Tekirdağ'ın Muratlı ilçesine bağlı İnanlı köyündeki İnanlı Çeşmesi yanında yapılmaktadır. Buna genelde Ali Koç Baba'ya bağlı tüm Baba ve vekil Babalar katılmaktadır. Yer önemli değildir. Önemli olan, halkın bugünde birlik beraberlik içinde olması; günlük ihtiyacı karşılayacak suyun bulunması ve oturmaya müsait yerler olmasıdır.

Aydın köyü, 1927 yılında kurulmuştur. Ali Koç Baba yolu erkanına bağlı olanlara, halk arasında (*Gülşani*) *Gülşeni* denilmektedir. Bu durum Amuca kabilesinin

den olan Şeyh Bedreddin'ilerde de görülmektedir. Bugün Ali Koç Baba soyundan olan ve aynı zamanda Seyit Ali Sultan'a bağlı *Evladiye kolu'*ndan olanların lideri Hamza Koçerdin Baba kendilerini şöyle tanıtmaktadır: "Siz Balım Sultan erkanına bağlı Bektaşilersiniz, biz Seyit Ali Sultana bağlı Evladiye kuralı ile erkan yürüten Bektaşileriz."

Cem dergisinde 1994 yılında yayımlanan yazımızda, Trakya'daki tarikatları tanıtırken, bize verilen bilgiler doğrultusunda, Ali Koç Baba müritlerini Sultan Şücaettin'e bağlı olarak göstermiştik. Bu yanlışımızı bu vesile ile düzeltiyoruz. Hamza Baba ile 12.06.1995 tarihinde evinde yaptığımız söyleşide; Ali Koç Baba'nın Kızıldeli soyundan olduğu, On iki İmamlardan Musa-yı Kâzım'a dayanan şeceresinin bulunduğunu söylemişti.

Adı itibarı ile *Ali Baba Kurbanı*'nın bir çok kişi tarafından Ali Koç Baba'ya yapıldığı sanılmaktadır. İsimlerin aynı olması yanlışlara sebep teşkil ediyor. Bulgaristan'ın İsliven Sancağı'nın Alvanlar (Yablanova) köyünde, Seyit Ali Sultan'ın ve Ali Koç Baba'nın nazarlamaları ile Gözcü Ali Baba'nın da balkanın (ormanın) tepesinde yatırı varmış. Daha önce *Ali Baba Kurbanı* yazısını Nefes Dergisi'nde yayımlamamızdan önce ve yayımladıktan sonra defalarca *Ali Baba Kurbanı* geleneğine katıldım. Buralarda halk, *Ali Baba Kurbanı* hakkında bilgisinin az olduğunu, hatta Ali Baba'nın Ali Koç Baba olduğunu sandıklarını söylediler. 17.05.2002 günü yaptığımız söyleşide, Hüseyin Marangoz Baba ile rehber İbrahim Ercan, aslında Ali ismini taşıyan üç yatırın olması dolayısıyla *Ali Baba Kurbanı*'nın hangisine ait olduğunun karıştırıldığını, aslında geleneğin Gözcü Ali Baba'nın makamının yanında olduğunu söylemişlerdi.

Gözcü Ali Baba ziyaretlerine özellikle kiraz ve dutun olgunlaştığı dönemde gidiliyor. Halk beraberinde dut ve kiraz götürerek buraya gelenlere dağıtmaktadır. Ali Baba Kurbanı kesilmeden önce Gözcü Ali Baba Çerağının uyandırılması gerekmektedir. Bunu, Baba veya vekil Baba yerine getirmektedir. Daha sonra orada bulunanların huzurunda: "Erenler, bugün sizin yüzü suyu hürmetinize Hakk'a kurbanımız var." denilerek gönül birleme gerçekleştirilmektedir. Gönül birleme, orada bulunanların tamamının birbirlerinden razı olmalarını ve sevgiyle birbirleri ile niyazlaşmalarını sağlamak içindir. Ziyaret ve adağın bahar aylarına getirilmesinin sebebi, tarlada ekilmiş mahsulün ve her türlü tarım ürününün bereketli olmasına şükran ifadesi olarak yapıldığı söylenmektedir. Böylece Gözcü Ali Baba ziyareti ve kurbanının yalnızca bahar aylarında değil bahar aylarından başlayarak bütün bir yaz mevsiminde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Gözcü Ali Baba'ya gidilirken dağın bir yerinde *Baba Konağı* denilen bir yer olduğunu ve buranın halk tarafından kutsal kabul edildiğini söylediler. Baba Konağı'nda

sayısı bugün tam olarak bilinmeyen Rumeli erenleri yemek yemiş ve Balkanlara dağılmışlardır. Bu sofraya hâlen durmaktadır. Dağın tepesine çıkamayan yaşlılar *Şehitlik* denilen çeşme başında ziyaretlerini yapmaktadırlar. Şehitlik adının verilmesinin sebebi ise, halk tarafından tam bilinmemekle birlikte, erenlerin cem yaptığı sırada oluşan bir baskında cemde olanların çoğunun ölmesi olarak gösterilmektedir. Yaptığımız görüşmeler sırasında halk, Ali Baba adını taşıyan üç erenin de birbirlerinden ayrılmaması gerektiğini söyleyerek, yapılan Ali Baba Kurbanı'nın hangi Ali Baba için olduğunun önemli olmadığını belirtmektedirler. Gözcü Ali Baba ilgili olarak ise halk arasında sözlü gelenekte yaşayan geniş bir bilgiye rastlayamadık. Kanımıza göre *Ali Baba Kurbanı* geleneği Gözcü Ali Baba için düzenlenen bir adak kurban törenidir.

Aydın köyünde yapılan Ali Baba Kurbanı geleneği şöyle gerçekleşmektedir: Kurban geleneğine katılacak herkes evinde hazırlık yapar. Yiyeceğini içeceğini temin eder. Kurbanların kesildiği *Çevrim Göl* yöresine zamanın araçları ile gelirler. Çevrim Göl, Aydın köyüne bir kaç kilometre uzaktadır. Bu kurban geleneği bir mesire yerinde yapılmaktadır. Çevrim Göl yanında bulunan korunun ağaçları altında sofralar kurulur. Oyunlar oynanır. Salıngaçlar kurulur. Ali Baba'ya kesilecek kurbanlardan önce iki rekat şeriat namazı kılınıp dört defa tek bir getirilir. Daha sonra kurbanlar ocağın kurbanlıları tarafından tığlanır.

Bizim gözlemlediğimiz törende kurbanlar piştiği zaman, Ali Koç Baba postnişi Hamza Koçerdin veya halk arasında en yetkili ikinci kişiler olarak tanımlanan vekil Babalar tarafından dualar yapılmıştır. Sonra lokma dağıtmaya başlandı. Vekil Babalar da yakın zamana kadar Ali Koç Baba soyundan seçilmekteymiş. Halk tarafından Dikme Baba olarak adlandırılan Babalardan biri de Ali Akgül Baba'dır. Ali Akgül'le 1995 yılında yapılan Ali Baba Kurbanı törenlerinde görüştük ve bu tören erkaniyla ilgili olarak bize geniş bilgiler verdi. 1996 yılında ise Hakk'a yürüdü. Burada adak kurbanı dışında bireysel olarak adakta bulunan insanların adakları da kesilmekte ve lokma olarak dağıtılmaktadır. Koç Ali Baba erkanında gülbankların tamamı Türkçe'dir. Törende Kurban duasının arkasından Kur'an-ı Kerim de okunmaktadır. Bu erkan Kızıl Deli erkanı olduğu için Ali Koç Baba erkanı ile aynıdır.

Ali Koç Babalılarda adanan kurbanlardan biri de *Nasip Kurbanı*dır. Bu kurban sadece nasipliler içindir. Bu yüzden muhiplerin ve taliplerin tamamına açık değildir. Babalar da dahil olmak üzere bütün canların evlenmemiş kız ve erkek çocukları bu törene katılamazlar. Onlar kurbanın etinden de yiyemezler. Nasip kurbanının diğer kurbanlardan önemli bir farkı da kurbanın kemiklerinin kırılmaması ve gömülmesidir.

Ali Koç Baba ile ilgili olarak hâlen halk arasında söylenen bir çok nefes bulunmaktadır. Bu nefeslerden bir kısmını burada sunuyoruz:

Seher yellerinden haberin geldi
Lutfeyle hâlini Ali Koç Babam
Kimseler bilmez oldu hâlimden
Gözlerimin yaşın sil Koçlu Babam

Ben bir derde giriftar oldum çekerim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Pirim gelir diye yollarına bakarım
Yetiş imdadıma gel Koçlu Babam

Gerçek er isen şek getirmem gözüme
Kakıdın mı ne bakmazsın yüzüme
Artık eksik kalma ..... gücüne
Hayır himmet nazarını kıl Koçlu Babam

Mecnun'un seyrinde kuşlara döndü
Medh ettikçe didelerim kanadı
Nice erler geldi kılıç suladı
Hamle sana kaldı kır Koçlu Babam

Dedemoğlu eydir bu dergâha gelenler
Hani bizden evvel bu hana gelenler
Derya benim deyip dava kılanlar
Sabrın sillesini kır Koçlu Babam

Kurban Nefesi

Eğlen âşık eğlen haber sorayım
Aşkın ateşine yaktın ha beni
Üç ayağı bağlı birisi boşta
Cebrail kurbanını kime indirdi

Bu zamanın insanı delidir deli
Onlar da bilir erkânı yolu
Gazadan gelirken Hazret-i Ali
Düldül'ün ardına kimi bindirdi

Düldül'ün ardında ol sefil Kamber
Başına bağlamış al yeşil çember
Kabe'yi yaptıran Halil Peygamber
Eşiğinin taşını kime yondurdu

Pirimin Düldül'ü şu belden aştı
Gönlüm derya olup kaynayıp coştı
Muhammet Mustafa dünyadan göçtü
Hırka ile tacı kime gönderdi

Men bir derviş idim kendi hâlimde
Hakkın kelâmı söyledim dilimde
Veysel Karani Baba Yemen elinde
Hırka ile tacı ona gönderdi

Ali Koçlularda Musahip İlâhisi

Eğer farz içinde farzı sorarsan
Yine farz içinde farzdır musahip
Dört kapıdan kırk makamdan arasan
Yine farz içinde farzdır musahip

Musahipsiz kişi ceme gelir mi?
Ettiği niyaz kabul olur mu?
Muhammed Ali yolundan derman bulur mu?
Yine farz içinde farzdır musahip

Musahipsiz kişi ceme götürmem
Tecellisi bozuk Hakk'a yetürmem
Musahipsiz ile durup oturmam
Yine farz içinde farzdır musahip

Farz Allah'tan kaldı ya sünnet kimden
Musahibin işi daima sırlan
Musahipli kişi ol şahı Merdan
Yine farz içinde farzdır musahip

Pir Sultan Abdal'ım hey kerem kâni
Yine sensin bu cihanın sultanı
Aşyanı buldun musahibin kani
Yine farz içinde farzdır musahip

Aynı soydan olduklarını tekrar ettiğimiz Kızıl Deli Bektaşilerinin Musahip Nefesi ve Kardeş Nefesi:¹⁶

Kardeş Olma Nefesi (Musahip Nefesi)

Hak Muhammed Ali üçü bir nurdur
Onların kurduğu doğru yoldur,

Onlarda ikisi hem üçü birdir
Söyleyen Muhammed söyleten Ali

İki musahip birbirine demez bahane
Atarlar onları bir ıssız hana
Varıp cehennemın narında yana
Söyleyen Muhammed söyleten Ali

İki musahip birbirine demse beli
Onlara şefaata eylemez Ali
Cehenneme çıkar onların yolu
Söyleyen Muhammed söyleten Ali

İki musahip birbirine etmese sözü
Dünyadan ahirete ederler özü
Cihan iti gibi karadır yüzü
Söyleyen Muhammed söyleten Ali

İki musahip birbirine nice bozula
Hakikat defterine lanet yazıla
Balı alınmış arı gibi süzüle
Söyleyen Muhammed söyleten Ali

İki musahip birbirinden evin ayıra
Tanrı onların temelini devire
Erenler lokmasını ol haram kıla
Söyleyen Muhammed söyleten Ali

Musahip elinden tutmasa bir can
Sığmaz Ayn-ı ceme can verse kurban
Hakikat âşığı pirim Pir Sultan

Kardeş Nefesi

Gel hey Yezit oğlu ulaşma bize
Edep nedir erkân nedir yol nedir
Karşımızda saki ortada devran
Arada çalkalan gezen nur nedir

Uzundur kısalmaz tarikat yolu
Oturur Muhammed kalkar ya Ali
Üç yüz altmış altı servinin dalı
Ucundan açılan iki gül nedir

Muhammed Ali'dir taptığımız tapı
Özüyle yapılmış yıkılmaz yapı
On iki bahçede kırk sekiz yapı
Eşiğinde yatan er nedir

Dört kardeş bir gönüle koydular
Gönülleri bir bir ayrı durdular
Sözünden döneni ateşle vurdular
Ateş nedir tütsü nedir kül nedir

Bakın kardeş benim yarama
Yaramı azdıran yüzü karama
Pir Sultan'ım Haydar uzak arama
Cümlesin kalbimiz mevcut diyene

Yine Kızıl Deli kolunun erkânını devam ettiren hâlen Bulgaristan'da ve Trakya'da muhipleri olan Çarşambalıların gülbanklarında adı geçen *Yeşil Abdal*'ın bir nefesini sunuyoruz:

İlk evveli şu dünyaya
Yeşil giyip gelen kimdir
Magrip'ten atılan topu
Mısır'da çelen kimdir

Ateş yanıp tutuşmadan
Kazan kaynayıp taşmadan
Ana rahmine düşmeyen
Doğmadan ölen kimdir

Terazi nizam kuruldu
Hak gazi oldu varıldı
Aslımız nerden soruldu
Çamurumuzu çalan kimdir

Hacılar Allah yolunda
Onlar Arafat dağında
Kırk yıl balık kursağında
Kendi canını alan kimdir

Baykuş konar vıranlığa
Kırk yıl kalmış karanlığa
Yiğit gelir yaranlığa
Ol Hamza'yı salan kimdir

Halil Hamza onlar üçü
Uçmaktır Kâbe'nin içi
İsmail'e inen koçu
Bıçak vurup çalan kimdir
Pir Yeşil Abdal gül Ali'nin
Dünyalar oldu Veli'nin
En sonunda Azrail'in
Kendi canını alan kimdir

Bulgaristan'dan Göç Eden Ali Koç Babalarının Anadolu'daki Dağılımları:

	İl	İlçe	Mahalle/Köy
1	Bursa	Merkez	
2	Eskişehir	Merkez	
3	Eskişehir	Merkez	Bozhöyük
4	Eskişehir	Merkez	Büyük Yayla
5	Edirne	Merkez	Kara Yusuf
6	İstanbul	Bayram paşa	
7	İstanbul	Sefaköy	
8	İzmit	Kandıra	
9	İzmit	Karamürsel	Altınova
10	İzmit	Kandıra	Su Başı
11	İzmit	Karamürsel	Tokmak
12	İzmit	Merkez	Tütün Çiftlik
13	Kırklareli	Babaeski	
14	Kırklareli	Kofcağız	Demirköy
15	Kırklareli	Kofcağız	Devletli Ağaç
16	Kırklareli	Kofcağız	Sivriler
17	Kırklareli	Kofcağız	Tastepe

	İl	İlçe	Mahalle/Köy
18	Kırklareli	Kofcağız	Terzidere
19	Kırklareli	Lüleburgaz	Evrensekiz
20	Kırklareli	Lüleburgaz	Hamzabey
21	Kırklareli	Lüleburgaz	Küçük Karıştıran
22	Kırklareli	Lüleburgaz	Umurça
23	Kırklareli	Lüleburgaz	
24	Tekirdağ	Çorlu	
25	Tekirdağ	Çorlu	Havuzlar
26	Tekirdağ	Çorlu	Paşaaalan
27	Tekirdağ	Çorlu	Sağlık mahallesi
28	Tekirdağ	Çorlu	Yenice (Süleymanlı)
29	Tekirdağ	Muratlı	
30	Tekirdağ	Muratlı	Aydın köy
31	Tekirdağ	Muratlı	Ballı Hoca
32	Yalova	Merkez	
33	Yalova	Merkez	Altın ova
34	Yalova	Merkez	Su başı
35	Yalova	Merkez	Tokmaklı
35	Eskişehir	Seyit Gazi	Salihler
36	Kütahya	Altıntaş	Aydınlar(Batak)

Ali Koç Babalarının Yurt Dışında Buldukları Yerler:

Ülke	İl	İlçe/Köy
Bulgaristan	Eski Cuma	Veletler (Verentsi)
Bulgaristan	Silistre	Sungurlar(Vokil)
Bulgaristan	Sliven	Alvanar (Yablanova)
Bulgaristan	Sliven	Çerkeşli (Ferdinandovo)
Bulgaristan	Sliven	Kotil (Kotel)
Bulgaristan	Sliven	Küçükler (Malko Selo)

Sözlü kaynak olarak, bilgilerinden yararlandığımız değerli kişiler şunlardır:

Hamza Koçerdin: 1915'te, Bulgaristan Alvanar(Yablanova)'da doğmuş, 1997 yılında Tekirdağ'ın Muratlı ilçesinde Hakk'a yürümüştür.

Hüseyin Marangoz Baba: Alvanar/Bulgaristan doğumlu, Tekirdağ'ın Muratlı ilçesinde yaşamaktadır.

Ali Akgül: 1920 yılında Bulgaristan'da Küçükler'e bağlı Kotel (Kotil) köyünde doğmuştur. 1996 yılında Hakk'a yürümüştür.

Kazım Yen: 1914 Alvanar/Bulgaristan doğumludur.

İbrahim Ercan: 1940 Alvanar/Bulgaristan doğumludur. Emekli öğretmendir.

Hasan Orhan: Merkez Kılavuzlu köyünden, 1937 doğumlu.

Hasan Erol: Kırklareli Lüleburgaz, Kumrular köyünden, 1947 doğumlu.

Hayrullah Karpaz: Tekirdağ, Muratlı, Aydın köyünden, 1929 doğumlu.

Ali Yavaş: Tekirdağ, Muratlı, Aydın köyündendir.

Mustafa Marangoz: 1964 Alvanar/Bulgaristan doğumlu. Lise mezunudur.

Veli Kuşçu: 1945 Alvanar/Bulgaristan doğumlu.

Hasan Orhan: Ali Koç Baba muhiplerinin soyundan evlidir. Kılavuzlu köyünde oturur. Amuca toplumundandır.

Topuzlarla İlgili, Değişik Kaynaklardaki Bilgi ve Belgeler:

Hakkı Saygı, *Demir Baba Velâyetnamesi'*nde *Topuz Baba Kayıtları* ile ilgili şunları aktarmaktadır:

Es Seyit Hasan Rumeli'ye geçtiği zaman Ali, Esed Cüneyt ve Topuz adında üç oğlu varmış. Padişah, Es Seyit Hasan Çelebi'ye bir miktar toprak vakfetmişti. Hasan Çelebi bu âlemden gidince, bu vakıf toprakları oğullarına kalmıştı. Ferman, toprakların en yaşlıdan en yaşlıya intikal edeceğini belirtirmiş. Ancak en yaşlıları olan Ali Büzürük, kendi insiyatifini kullanarak Tanrı Dağı'nda bulunan toprağı üç kardeş arasında pay etmiş. Toprağın bir bölümü de Gerlova'da imiş. Ali Büzürük, bu toprağı kendi malı imiş gibi kardeşi Topuz'a bağışlamış. O da bu durumdan çok memnun olur ve kendi ailesi ve adamları ile gelip buraya yerleşir. Bu iki kardeş her yıl bir defa bir araya gelip görüşürlerdi. Topuz Baba, Ali Baba'ya "Ey Ağa, Tanrı Dağı'nda bana vermiş olduğun yerlere bundan böyle sen sahip ol. Bizler birbirimizden ayrı düştük, bizleri gönülden çıkarma." dedi. Bunun üzerine Ali Büzürük "Kardeşim, ben de sizin yanınıza geleyim ve orada beraber yaşayalım." dedi. O vakit Topuz buna itiraz etti: "Hayır ağam sen evlâtlarını vakıftan ayırtma; bunun sonu gelmez." demiş ve böylece, Babadan oğla aile genişlemiş ve bir çok boy meydana gelmişti.¹⁷

Aşağıdaki kayıtlarda, Topuzlar köyünün de adı geçen yerde aynen olması, bize bu Velayetname'de de adı geçen yerlerin varlığını belgelemektedir.

121. Karye-i *Topuzlar der Gerilova*:

Hane: 103

Mücerret: 39

İmam ve Müezzin: 2

Hâsıl: 6500

Milliyeti: Türk

182. Karye-i *Divane Hamza Topuzlar'*dan bulunmuştur.

Hane: 9

Mücerret: 10

Hâsıl: 620

Milliyeti: Türk

*Otman Baba Velâyetnamesi'*nde: "Topuz Baba'nın kardeşi olarak kayıt

düşülen(s.63) Esed Cüneyt'e ait kayıtlar aşağıdadır. Çünkü kayıttın bir yerinde Dimetoka'da meftundur, demektir. (Konumuz da Elvan Baba'nın babası olduğu için Topuz Baba bu kaydı da yazdım.)"

Abdal Cüneyt Zaviyesi. Dimetoka. Baş Vekâlet Arşivinde, Debbağlar mahallesinde 153, 151/250-16 numaralarla mukayyedir.¹⁸

Aşağıdaki iki kayıt birbirinin kopyası gibi gözükmele beraber ikincisinde biraz daha kayıt fazla okunmaktadır:

Vakf-ı Zaviye-i Abdal Cüneyt der nefsi Dimetoka: "Şehir civarında mezkur Cüneydin bir pare yeri varmış. Gazi Hüdavendigâr zamanından berü vakfeylemiş. Haliya Abdal Cüneydin neslinden oğlunun kızı Seydi tasarufunda imiş. Mezkur yeri bağliğa ulaştırub mahsulün zaviyeye harcedermiş."¹⁹

Abdal Cüneyt Zaviyesi Vakfı. Dimetoka: "Dimetoka'daki Abdal Cüneyt Zaviyesi –ki kolonizatör derviş olarak yaptığı bu tesis uzun zamanlar yaşamış ve 1. Murat'ın şehir civarında buna tahsis ettiği bir parça yer bu zaviyeye ait olmuştu. Vakfına 890 tarihinde hafidesi nezaret etmekte ve tasarruf ettiği hassa çayırları ile bağları sene 396 akçeyi tekkeye harcamakta idi."²⁰

Aynı kayda ilâve olarak eski yazı ile şu kayda yer verilmektedir. Bu eski yazı ile kayıt Prof. Dr. Aldülrahim Tufantoz tarafından tercüme edilmiştir:

"Vakf-ı Zaviye-i Abdal Cüneyt der nefsi Dimetoka şehri civarında bir pare yere çöker imiş. Merhum Gazi Hüdavendigâr zamanından beri vakıf imiş. Şimdi ki halde Abdal Cüneyt'in neslindedir. Oğlu kızı tasarruf edip tekkeye harç ederlermiş, amma hükümleri görülmedi. Hasıl ez çayır hassı ve aşere bağlar vesair cihat 391."

Aynı kaydın 21 nolu dipnotunda ilâve bir kayıt vardır. Ömer Lütfi Barkan buna ait kaydı, Kanunî devrindeki bir defterden 732 nolu tapu defterinden nakletmekte ve o zaman bu yeri Cüneyt neslinden oğlu, oğlunun kızı oğlu Seydi'nin tasarruf ettiği anlaşılmaktadır. 934 senesine ait 138/10 nolu tapu defteri de aynı malûmatı vermekte ve vakfın bağlar ve hassa çayırları mahsulünden 750 akçe geliri olduğunu bildirmektedir.²¹

DİPNOTLAR:

¹ Bu tarih, 1997 yılında Hakk'a yürüyen merhum Hamza Koçerdin Baba tarafından verilmiştir. Bu gün için herhangi bir tarihsel yönü ve dayanağı yoktur. Çünkü bu tarih Niğbolu Zaferinin tarihidir. Bilgiler, zaferden sonra Ali Koç Baba'nın kalede, kale komutanlığı veya yardımcılığı yaptığı şeklidir. Ali Koç Babanın Vefat tarihi bilinmemektedir. Niğbolu zaferinden çok sonra olduğu söylenmektedir.

² HAZERFEN, Ahmet; "Demir Baba Tekkesi" *Cem*, C.2, S.30, s.49, 1993.

- ³ BİRDOĞAN, Nejat; "Otman Baba ve Velâyetnamesi", *1.Uluslar Arası Türk Dünyası Eren ve Evliyalar Kongresi Bildirileri*, s.98.
- ⁴ BİRDOĞAN, Nejat; *Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi*, s.66.
- ⁵ SAYGI, Hakkı; *Demir Baba Velayetnamesi*, s. 9, 10. Aynı eserde s. 72, 76, 84, 85 ve 86 sayfalarda Ali Koç veya Koç Ali adına kayıtlar bulunmaktadır.
- ⁶ HAZERFEN, Ahmet; "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Bulgaristan" *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, s.72.
- ⁷ ÖZTELLİ, Cahit; *Bektaş Gülleri*, s.131.
- ⁸ MARANGOZ, Hüseyin; Baba Hamza Koçerdin tarafından vefatı evveli Babalık makamına oturttuğu 3 kişiden biridir. Merhum Hamza Koçerdin'in de kardeşidir.
- ⁹ ENGİN, Refik; "Ali Koç Baba Geleneksel Kurbanı", *Nefes*, S. 32.
- ¹⁰ KOCA, Şevki; "Anadolu Kızılbaş Süreklerine Dair Etnolojik Tespitler: Sofyan Sürekleri", *Cem*, S. 103. s. 34.
- ¹¹ KOZ, M. Sabri; "Bulgaristan Türk Folkloru: Bulgaristan'daki Bektaş Köyleri Üzerine Eski Notlar" 2. Uluslar Arası Bulgaristan Türk Halk kültürü Sempozyum Bildirileri, s.75.
- ¹² ERCAN, İbrahim; 1940 Alvanar/Bulgaristan doğumlu, emekli öğretmen. Ali Koç Baba erkanında rehber.
- ¹³ ERCAN, İbrahim; 1940 Alvanar/Bulgaristan doğumlu, emekli öğretmen. Ali Koç Baba erkanında rehber.
- ¹⁴ ERCAN, İbrahim; 1940 Alvanar/Bulgaristan doğumlu, emekli öğretmen. Ali Koç Baba erkanında rehber.
- ¹⁵ ERCAN, İbrahim; 1940 Alvanar/Bulgaristan doğumlu, emekli öğretmen. Ali Koç Baba erkanında rehber.
- ¹⁶ Bu iki nefes, Edirne Yeniköy Kızıl Deli Bektaş post babası merhum Ahmet Ayar'ın defterinden alınmıştır.
- ¹⁷ SAYGI, Hakkı; *Demir Baba Velayetnamesi*, İstanbul, 1997, s.61.
- ¹⁸ AYVERDİ, Ekrem Hakkı; *Avrupa'da Osmanlı Mimarî Eserleri*, C.4, s. 195.
- ¹⁹ BARKAN, Ö. Lütfi; *İstila Devirlerin Kolonizatör Türk Dervişleri*, s.338.
- ²⁰ GÖKBİLGİN, Tayyip; Edirne ve Paşa Livasındaki Has-Mukataa Mülk ve Vakıflar, 1952, İstanbul, s. 190.
- ²¹ GÖKBİLGİN, Tayyip; Edirne ve Paşa Livasındaki Has-Mukataa Mülk ve Vakıflar, 1952, İstanbul, s. 174.